

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Problematika sociálně ohrožených rodin v Pardubickém kraji

Justýna Kapustová

2020

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Justýna Kapustová**
Osobní číslo: **Z17447**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně-sociální pracovník**
Téma práce: **Problematika sociálně ohrožených rodin v Pardubickém kraji**
Zadávající katedra: **Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0031-4.
SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-262-0217-2.
GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 2. vyd. Praha: Argo, 2013. ISBN 728-80-257-0807-1.
VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.
MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Karolína Rumlová**
Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D.
děkanka

Mgr. Markéta Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 5. března 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 14. 5. 2020

Justýna Kapustová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Karolíně Rumlové za vedení mé bakalářské práce. Jsem jí vděčná za čas, který této práci věnovala a za rady, jež mi poskytla. Poděkovat bych chtěla i sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, kteří se podíleli na průzkumné části této bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálně ohrožených rodin v Pardubickém kraji. Cílem práce bylo zmapovat pokrytí, funkčnost a přínos sítě sociálních služeb pro sociálně ohrožené rodiny. Práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část průzkumnou. Teoretická část se zabývá sociálně ohroženými rodinami, metodou lokálního síťování a službami, které se zaměřují na pomoc sociálně ohroženým rodinám. V průzkumné části jsou rozebírána a hodnocena data získaná z průzkumu – dotazníkové šetření a jsou doplněna rozhovorem s ředitelkou sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi z jedné ze služeb, kde průzkum probíhal.

KLÍČOVÁ SLOVA

multidisciplinární spolupráce, pracovník v sociálních službách, sociální pracovník, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně ohrožená rodina, síťování

TITLE

The issue of socially endangered families in the Pardubice Region

ANNOTATION

This bachelor's thesis deals with the issue of socially endangered families in the Pardubice region. The aim of the thesis is to map the coverage, functionality, and benefits of social networking services for socially endangered families. The work is divided into two parts - the theoretical part and the empirical part. The theoretical part explains a concept of socially vulnerable families, a local networking method, and also about services that are related to an assistance for socially vulnerable families. The empirical part analyses and evaluates data which were obtained from the research, concretely questionnaire survey, and the data are supplemented by an interview with the director of social activation services for families with children from one of the services where the research took place.

KEYWORDS

multidisciplinary cooperation, social worker in social services, social worker, social activation services for families with children, socially endangered family, networking

OBSAH

Úvod.....	12
1 Cíl práce.....	14
1.1 Teoretický cíl.....	14
1.2 Průzkumný cíl.....	14
Teoretická část.....	15
2 Vymezení základních pojmů.....	15
2.1 Ohrožená rodina.....	15
2.2 Komunitní plánování.....	15
3 Transformace systému péče o ohrožené děti.....	17
3.1 Síť služeb pro rodiny s dětmi.....	17
3.2 Metoda lokálního síťování.....	17
3.3 Aktéři sítě.....	18
3.4 Síťář.....	18
3.5 Principy lokálního síťování.....	18
3.6 Cíle síťování.....	19
3.7 Metody komunikace v rámci sítě.....	19
3.7.1 Telefonické dotazování.....	20
3.7.2 Osobní rozhovor, setkání.....	20
3.7.3 Případová konference.....	20
4 Síťování.....	21
4.1 Síťování sociálních služeb.....	21
4.2 Síťování škol.....	21
4.3 Síťování v oblasti zdravotnictví.....	22
4.4 Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Pardubice.....	22
4.5 Doporučení pro rozvoj v ORP Chrudim.....	23
4.6 Doporučení pro rozvoj sítě v Pardubickém kraji.....	24

5	Spektrum sociálních služeb pro ohrožené děti a rodiny	25
5.1	Ambulantní služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám	25
5.2	Terénní služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám	28
5.3	Pobytové služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám	29
5.4	Vybraná zdravotnická zařízení	30
	Průzkumná část	31
6	Metodika průzkumu	31
6.1	Forma sběru dat	31
6.2	Průběh průzkumu	32
6.3	Způsob vyhodnocení	32
6.4	Charakteristika respondentů	32
6.4.1	Sociální pracovník	33
6.4.2	Pracovník v sociálních službách	33
6.5	Charakteristika zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi	33
6.6	Charakteristika průzkumného vzorku	35
7	Analýza výsledků a prezentace získaných dat	39
7.1	Pokrytí dostatečné či nedostatečné	39
7.2	Vliv síťování na multidisciplinární spolupráci a vzájemnou informovanost v síti	42
8	Diskuze	54
8.1	Diskuze k první průzkumné otázce	54
8.2	Diskuze k druhé průzkumné otázce	54
9	Závěr	57
10	Použitá literatura	59
11	Přílohy	61

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 Pohlaví respondentů	36
Obrázek 2 Pracovní pozice	36
Obrázek 3 Sídlo pracoviště	37
Obrázek 4 Forma poskytování sociální služby	38
Obrázek 5 Nabídka sociálních služeb dostatečná	39
Obrázek 6 Kapacita sociálních služeb	41
Obrázek 7 Nejčastější problémy sociálně ohrožených rodin	42
Obrázek 8 Uskutečňování preventivních opatření	43
Obrázek 9 Preventivní opatření	44
Obrázek 10 Vyjasněný systém sdílení informací napříč resorty	45
Obrázek 11 Systémy sdílení informací	46
Obrázek 12 Pravidelnost setkávání	47
Obrázek 13 Vliv síťování na multidisciplinární spolupráci	48
Obrázek 14 Konkrétní problémy/nedostatky	49
Obrázek 15 Účast na případových konferencích	50
Obrázek 16 Zdroje	51
Obrázek 17 Doplnující zdroje	52
Obrázek 18 Zda stoupl počet zájemců o sociální službu napříč resorty	53
Tabulka 1 Chybějící sociální služby	40
Tabulka 2 Nárůst zájemců z jednotlivých resortů	53

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

MAS	Místní akční skupina
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologické poradny
SAS	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SVP	Střediska výchovné péče

ÚVOD

Síťování sociálních služeb pro děti a jejich rodiny je součástí projektu „Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“. Mezi hlavní cíle tohoto projektu patří posílení multidisciplinární a meziresortní spolupráce, podpora transformace systému péče o ohrožené děti v praxi atd. (MPSV, 2019, s.11)

Síťování sociálních služeb by tedy mělo být vnímáno jako nástroj, který zvyšuje efektivitu cílené práce s klientem, v tomto případě s dítětem a jeho rodinou. Předpokladem síťování je, že pokud jednotlivé služby na sebe navazují, a jsou vzájemně koordinovány, tak potřeby dítěte a jeho rodiny je možné naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí. A to zejména pokud se jedná o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Nastavení multidisciplinární spolupráce nebo propojení služeb se neobejde bez osoby, která by vše koordinovala. (Marek, 2018, s. 2)

„Cílem síťování je především postupně odstraňovat současnou roztržičnost systému péče a usilovat o sjednocení postupů a přístupů k dítěti. Jeho záměrem je navrátit dítě s jeho potřebami do středu pozornosti a zájmu všech zúčastněných aktérů, v rámci veškerých jejich agend. Respekt k potřebám dětí a úsilí o maximální možné naplnění těchto potřeb je třeba chápat jako hlavní společný cíl všech účastníků systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny.“ (MPSV, 2019, s. 6)

Pro svou práci jsem si zvolila toto téma, neboť problematika sociálně ohrožených dětí a rodin se mě velmi dotýká a je mi blízká. Rozhodla jsem se zmapovat, formou dotazníkového šetření, jaký vliv mělo síťování na transformaci systému péče o ohrožené děti. Výstupem mého šetření je zjištění, zda dopady síťování odpovídají cílům, které pro něj byly v rámci transformace systému stanoveny. Lokální síťování probíhalo v Pardubickém kraji celkem v sedmi (7) městech. Pro svou práci jsem zvolila dvě (2) města ze svého blízkého okolí, neboť pojmout do své práce celý Pardubický kraj, by bylo velmi obsáhlé. V těchto dvou vybraných městech, kterými jsou Pardubice a Chrudim, jsem se zaměřila právě na dopady síťování na systém péče o ohrožené děti rodiny a klíčovou otázkou pro mne bylo, zda pracovníci v sociálních službách či sociální pracovníci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi zaznamenali nějaké změny, a to ať už negativní či pozitivní.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretická a část průzkumná. V teoretické části lze nalézt definici sociálně ohrožené rodiny, informace o síťování a dále jsou zde uvedeny

služby, které jsou určeny na pomoc sociálně ohroženým dětem a rodinám. V průzkumné části se zaměřuji na pokrytí sítě, zjišťuji, zda je dostatek sociálních služeb pro sociálně ohrožené děti a rodiny a pokud tomu tak není, definuji, které služby chybí. Dále je průzkumná část zaměřena na multidisciplinární spolupráci, její funkčnost, a jaká je komunikace v rámci sítě.

1 CÍL PRÁCE

1.1 Teoretický cíl

Cílem teoretické části práce je seznámení s pojmem ohrožená rodina a komunitní plánování. Dále se teoretická část práce zaměřuje na síťování, které bylo nástrojem transformace systému péče o ohrožené dítě. Komplexně tedy teoretická část seznamuje se síťováním včetně všeho, co s ním bylo spojeno a je jeho součástí.

1.2 Průzkumný cíl

V průzkumné části bakalářské práce bylo cílem zmapovat pokrytí, funkčnost a přínos sítě pro sociálně ohrožené rodiny v Pardubickém kraji.

TEORETICKÁ ČÁST

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1 Ohrožená rodina

V minulosti se rodina definovala svazkem, který schválila společenská autorita, ale je dost pravděpodobné, že v dnešní době bude uznáno, že rodinu tvoří ti, kdo se jako rodina cítí. Můžeme říci, že nebude záležet na tom, jestli jsou děti biologicky příbuzní s dospělými nebo jestli dospělí uzavřeli sňatek. Současné rodiny jsou více křehké, a ve srovnání s minulostí jsou malé a nestabilní. Mezi základní funkce rodiny patří ekonomické zajištění, emocionální podpora všech členů rodiny a výchova dětí. Pro naplnění těchto funkcí musí mít rodina určité kompetence, jako je například zajistit si určitou úroveň příjmu a umět s nimi hospodařit, zajistit si bydlení a udržovat ho ve stavu, který bude odpovídat potřebám všech členů rodiny. Další kompetence, které jsou zapotřebí je, aby partneři spolu uměli konstruktivně řešit konflikty, aby měli styky se širší rodinou a se sociálním okolím, aby uměli přijímat děti a vnímat jejich potřeby, určovat pravidla a trvat na nich a v neposlední řadě mít přehled o tom, co děti dělají, když nejsou s rodiči. (Matoušek, 2013, s. 201-202)

Při hodnocení rodiny se v dnešní době prosazuje přístup, který ve fungování rodiny hledá rizikové faktory, což může být např. alkoholismus, násilnické řešení sporů či autismus dítěte, tak i protektivní faktory, což je např. sociální inteligence dítěte nebo osobnostní nezdolnost dospělého. Do obtížné situace se může v současné době dostat každá rodina a zde se při jejich řešení využívá, kromě již zmíněných protektivních faktorů, další zdroje, což jsou materiální zdroje rodiny, širší rodina, profesionální pracovníci v sociálních službách a jiné. (Matoušek, 2013, s. 201-202)

Můžeme tedy říci, že ohrožené rodiny, jsou ty rodiny, kde nejsou rizikové faktory dostatečně vyvažovány působením protektivních faktorů a vlivem dalších zdrojů. Pokud toto nastane, tak hrozí rozpad této rodiny nebo vážná újma na zdraví někoho z rodiny. (Matoušek, 2013, s. 201-202)

2.2 Komunitní plánování

V rámci pokroku místní sociální politiky či charakteru sociálních nebo jiných souvisejících služeb je nezbytné zajistit přímé vyjednávání mezi zřizovateli, poskytovateli a uživateli služeb, k čemuž jednoznačně slouží komunitní plánování. (Matoušek, 2016, s. 87)

Komunitní plánování je pro oblast sociálních služeb široký a otevřený proces, v rámci kterého jsou zjišťovány potřeby a zdroje, pro tuto výše uvedenou oblast. Pro dosažení těchto informací (potřeby, zdroje), je základem zapojení všech osob, kterých se oblast sociálních služeb týká.

Aby nastavení sítě sociálních služeb odpovídalo potřebám a specifikám daného regionu (nabídka poskytovaných služeb, dostupnost a kvalita), je zapotřebí zapojit do diskuze o rozvoji sociálních služeb, co nejširší veřejnost. (Pardubice, 2017, s.11)

3 TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI

3.1 Síť služeb pro rodiny s dětmi

Síť služeb pro rodiny s dětmi je soubor organizací, institucí a mnoha dalších subjektů, které svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už na základě pravomoci vyplývající z legislativy, tedy formálně nebo neformálně, a to zejména svým společenským posláním. Toto tzv. síťování vždy probíhá na určitém geograficky vymezeném území (obec, obec s rozšířenou působností, město – dále jen ORP, region, kraj). Pro zajišťování optimální funkčnosti sítě jsou nezbytné základní principy, kterými jsou partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které by mohlo bránit spolupráci. (Marek, 2018, s. 4)

3.2 Metoda lokálního síťování

Hlavním úkolem síťování služeb a jiných zdrojů pomoci je snaha o zachování přirozených vazeb v rodině, a tedy předcházení jedné z nejproblematičtějších situací, což je odejmutí dítěte z rodiny. Metoda síťování spočívá tedy v postupném sjednocování současného systému péče o ohrožené děti a rodiny. To znamená, že se musí sjednotit postupy jednotlivých resortů a subjektů. (Sociotrendy, 2015a, s. 161)

V souvislosti s nastavením péče o ohrožené rodiny v České republice je systémově tato problematika řešena prostřednictvím resortů, do jejichž gesce spadá péče o ohrožené děti a rodiny. Běžně se problematikou péče o ohrožené děti zabývá MPSV, MŠMT, MZ, MV a MS. Resorty zabývající se péčí o ohrožené děti a rodiny řešící jejich konkrétní události, mají povinnost postupovat v souladu s platnými zákony a na základě dílčích principů, kterým jsou podřízeny. Může se stát, že dítě prochází několika resorty MZ, MŠMT a dalšími bez ohledu na jeho osobní situaci či jeho bio-psycho-sociální rozvoj. Zásadní nejednotností v praxi jsou také používané pojmy, např. „ohrožené dítě“ či „blaho dítěte“, neboť výkladově mohou být chápány různými způsoby. Aby došlo ke sjednocení tohoto systému, je třeba vytvořit takový systém, který bude dostupný a otevřený. Především by měl pružně reagovat na aktuální potřeby rodiny dítěte, standardizovat práci s informacemi, a dále by měl vymezit jasný management multidisciplinární spolupráce podle potřeb dítěte. V neposlední řadě zcela zásadně rozdělí a nastaví kompetence jednotlivých odborníků v dané oblasti. (Sociotrendy, 2015a, s. 161)

Mezi členy multidisciplinárního týmu pro rodiny s dětmi, ve smyslu sanace rodiny, patří pracovník sociálně-právní ochrany dětí (SPOD), pracovník centra pro sanaci rodiny, pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo pro děti vyžadující okamžitou pomoc, dále např. psycholog, učitel, speciální pedagog, dětský lékař či soudce. Multidisciplinární tým pracuje,

podle již předem domluvených pravidel tzn., že každý člen v týmu má svou roli a úkoly, které jsou známy všem zúčastněným. (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 18)

3.3 Aktéři sítě

Aktéry sítě jsou instituce, jejichž vztahy jsou vzájemně provázány. Tyto vztahy jsou založeny na vzájemné spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jedná se o subjekty, které poskytují služby dětem a rodinám, v tomto případě se jedná o registrované sociální služby a neregistrované návazné služby, dále jde o orgány samosprávy jako jsou městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí (konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, sociální a terénní pracovníci). Nedílnou součástí institucí, které poskytují služby dětem a rodinám jsou školy, poradenská zařízení (PPP, SPC, SVP), lékaři, soudci, městská policie a Policie České republiky. (Marek, 2018, s. 4)

Aktéry sítě jsou také neinstitutizované zdroje, jejichž cílem je zajištění pomoci a podpory ohroženým dětem a rodinám. V jejich případě by se mělo jednat o primárně vyhledávaný zdroj přirozené pomoci rodině, a proto v rámci sítě musí mít své stěžejní místo. Jde především o rodinu, příbuzné, komunitu, volnočasové aktivity, dobrovolníky apod. (Sociotrendy, 2015, s. 41)

3.4 Síťář

Síťář je nezávislá osoba v neutrální pozici pomáhající ohroženým dětem a rodinám. Jeho hlavním cílem je, aby dokázal udržitelně propojit jednotlivé aktéry sítě, kteří budou navzájem znát své možnosti a potřeby. Toto spojení je důležité, neboť je třeba, aby spolupráce všech aktérů byla efektivní, a to především při řešení konkrétních případů ohrožených dětí a rodin. Důležitá je spolupráce napříč resorty, protože pokud aktéři ze všech resortů vycházejí z principu deinstitutionalizace, tak poté lze dosáhnout plnohodnotnému fungování sítě. (MPSV, 2019, s. 15)

3.5 Principy lokálního síťování

Lokální síťování je založeno na několika principech – neutralitě, kdy síťář mapuje potřeby aktérů a analyzuje místní síť. Zaujímá tedy roli výzkumníka, facilitátora či organizátora a vytváří tak prostor pro aktéry, aby našli řešení, jak vytvořit místní síť. Síťář se snaží zprostředkovat, aby aktéři vycházeli z principů deinstitutionalizace. Lokálnost je další z principů a znamená to, že síťář vychází z lokálních možností, tedy aktérů, kteří se zde nacházejí a navazuje na již existující propojení. Principem udržitelnosti je snaha síťáře o zapojení všech adekvátních aktérů do plánování aktivit, na co nejvyšší strategické úrovni. Do

principů lokálního síťování patří otevřenost a sdílení, což znamená, že síťář oslovuje všechny adekvátní aktéry, vysvětluje svou činnost a sdílí její výstupy. Co se týká aktivizace, tak síťář je pouze hybatelem změn a nikoli jejich tvůrcem. (MPSV, 2017, s. 17)

3.6 Cíle síťování

Prvotním cílem v rámci síťování je v co nejširším rozsahu zmapovat aktéry v dané lokalitě a zjistit jejich potřeby, které povedou ke správnému fungování sítě ve prospěch dětí a rodin. Výsledek mapování může vést k prvnímu popisu služeb pro děti a rodiny z nadřizorního hlediska a přispět aktérům k uvědomění si a rozdělení jejich rolí. Takové uvědomění si své (i dílčí) role aktéra v síti služeb pro děti a rodiny, tj. znalost svých kompetencí, úkolů, a to jak zákonných, tak specifických pro danou lokalitu, včetně uvědomění si významu spolupráce s ostatními aktéry je naplněním dalšího neméně důležitého cíle síťování. Dalším ze zásadních cílů síťování je komunikace aktérů, jejímž smyslem je předávání informací týkajících se potřeb dětí a rodin. Takováto komunikace musí však probíhat za určitých pravidel, tj. brát zřetel na zákonnou mlčenlivost, na integritu dětí a rodin s důrazem na působení v rovině prevence. Aktéři podílející se na jednotlivých činnostech v rámci síťování by měli vycházet také ze základních principů transformace, které by měli v rámci své činnosti využít. Základní principy transformace:

- Participace dítěte, respekt k dítěti
- Potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- Zdravé prostředí
- Jistota, stabilita, bezpečí
- Zapojení celé rodiny

(Marek, 2018, s. 4)

3.7 Metody komunikace v rámci sítě

Výrazným krokem k úspěšnému vytvoření fungující a účinné sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny, je nastavený a vyjasněný systém sdílení informací, tedy zásady správné komunikace. Proces síťování je především o komunikaci mezi jednotlivými aktéry sítě. Pracovníci OSPOD, což jsou především iniciátoři a koordinátoři sítě, by měli znát pravidla komunikace s jednotlivými aktéry sítě. Důležitým aspektem je dobře vystihnout podstatu síťování a kvalitní motivace potencionálních aktérů. Proto je velmi důležitý typ komunikace, který má být při budování sítě a kontaktování aktérů zvolen ze strany pracovníků OSPOD. Jinak probíhá a zároveň je vnímáno sdělení po telefonu než v osobním rozhovoru. Pokud je zpočátku nastavena

komunikace formálně, tak je zapotřebí se přizpůsobit této straně a komunikovat formálním způsobem. (Sociotrendy, 2015a, s. 189)

3.7.1 Telefonické dotazování

Jako první možností kontaktu je telefonický hovor s potencionálními aktéry sítě. Cílem kontaktu prostřednictvím telefonu je smluvit si schůzku s aktérem pro zajištění možné spolupráce v rámci sítě. Z hlediska preference je telefonní hovor osobnější, přímější než varianta e-mailové komunikace, která je jednou z dalších možných komunikací. Před prvotním telefonickým kontaktem je však třeba, aby se odpovědná osoba za budování sítě a kontaktování aktérů dobře předem připravila na samotný hovor. Je třeba mít zpracovány stručnou osnovu telefonátu. A v případě, že se jedná o smlouzení osobní schůzky, je zapotřebí se zaměřit na tři základní věci. Tím je, vysvětlení (o co žádáme), časové možnosti (musí vyhovovat oběma stranám) a místo schůzky. (Sociotrendy, 2015a, s. 191)

3.7.2 Osobní rozhovor, setkání

Iniciátor by si před samotným setkáním měl připravit stručné body, které je potřeba zmínit. Je zapotřebí, aby vše působilo důvěryhodným dojmem a nikoliv chaotickým. (Sociotrendy, 2015a, s. 192)

3.7.3 Případová konference

Lze ji považovat za dílčí součást síťování, protože je formou mezioborového setkání odborníků za účelem společného řešení konkrétního případu. (Sociotrendy, 2015a, s. 197)

Případová konference je plánované a koordinované setkání klienta, jeho rodiny a mnoha dalších subjektů, které tvoří pro klienta tzv. podpůrnou síť. Cílem setkání je především reagovat na vzniklou situaci, nalézt optimální řešení, vytvořit a naplánovat společný postup, který povede k naplnění potřeb dítěte. Výstupem z tohoto setkání je tzv. individuální plán, který stanovuje konkrétní kroky, které povedou k naplnění cíle. (MPSV, 2011, s. 9)

4 SÍŤOVÁNÍ

4.1 Síťování sociálních služeb

Nejaktivnějšími partnery sítí v jednotlivých lokalitách byli především zaměstnanci nestátních neziskových organizací, pro něž je přirozené, že spolupracují s co nejširším spektrem aktérů. Tudíž u síťování poskytovatelů sociálních služeb není výrazný problém, ale samozřejmě ho lze v různých místních podmínkách nadále rozvíjet. Za problematickou lze považovat kvalitu poskytování sociálních služeb, jejich kapacitu ve vztahu k potřebám cílových skupin apod., která se liší v jednotlivých lokalitách. Tato témata jsou však většinou řešena v rámci již funkční sítě. Síťáři se tedy spíše soustředili na potřeby sociálních služeb, které v dané lokalitě identifikovali jako nedostupné. Hledali tak možnost, jaké aktivity je třeba uskutečnit, aby se podařilo službu v dané lokalitě zavést. K takovému kroku bylo nutné zajistit poskytovatele, který by byl schopen a ochoten službu realizovat. Nezbytnou součástí tohoto všeho bylo i zajistit a vyjednat podporu této služby především od samosprávy (obce, kraje), ale i od jiných aktérů sítě, a to i v souvislosti se zajištěním finančních prostředků na provoz a rozvoj služeb. (MPSV, 2019, s. 38)

4.2 Síťování škol

Zejména základní školy patří ke klíčovým aktérům vzhledem k širokému věkovému rozpětí této skupiny, a to nejen v rámci vzdělávání, ale i v rámci celého lokálního síťování aktivit pro děti a rodiny. V současné době je škola institucí, která neplní již pouze funkci vzdělávacího typu, ale poskytuje dětem předávání informací a potřeb pro jejich další uplatnění, plní také funkci výchovnou. Síťování škol je vcelku složitá záležitost, a to i z toho důvodu, že na území větších obcí bývá hned několik škol. Ochota a motivace k zasíťování bývá odlišná ze strany škol, a to především z důvodu předchozích zkušeností, které mají jednotlivé školy s nejrůznějšími koordinačními aktivitami, včetně platforem a s jejich přínosem pro konkrétní školu. Dalším negativním ukazatelem je nedostatek personálu ve školách, který by se rozvoji podpůrných aktivit mohl věnovat. V tomto směru je jistou výhodou, pokud škola či obec disponuje osobou, jako je např. koordinátor inkluze, který je zodpovědný za rozvoj aktivit. Důležité v rámci síťování škol s jinými aktéry je především vyjasnění kompetencí a domluva bezpečných postupů v předávání informací. (MPSV, 2019, s. 40)

4.3 Síťování v oblasti zdravotnictví

K nejzásadnějším zdravotním službám v situaci ohroženého dítěte patří zejména služby pediatrů, ale i dětských psychologů. Je klíčové, aby aktéři z oblasti zdravotnictví komunikovali s ostatními aktéry v síti a předávali si tak informace srozumitelnou formou pro obě strany, neboť jen tak lze včasné identifikovat ohrožení. Dále je pro aktéry z oblasti zdravotnictví velmi důležité, aby byli srozuměni se svou rolí v síti, dále aby znali role ostatních aktérů. (MPSV, 2019, s. 41)

4.4 Doporučení pro rozvoj sítě v ORP Pardubice

Meziresortní spolupráce

Síťování v Pardubicích ukázalo, že zejména zástupci ze školského a zdravotnického resortu nemají dostatečný přehled o sociálním resortu. To má za následek, že práce s ohroženými rodinami není tak efektivní, jak by mohla být. Je zapotřebí je informovat o sociálních službách v lokalitě a jejich pravomocech. Zástupci školského, ale i zdravotnického resortu, a to zejména pediatři, by uvítali mít větší přehled o možných sociálních službách včetně jejich kompetencí a také by uvítali rady týkající se práce s cílovou skupinou, tj. s dětmi a také s jejich rodiči. Zástupci těchto sektorů, v tomto případě především pediatři, jsou otevřeni setkávat se pravidelně se zástupci sociálního sektoru od nichž by průběžně získávali informace o tom, jak vhodně postupovat při práci s ohroženými rodinami a dále by si nastavili formy vzájemné spolupráce se sociálními pracovníky, kteří se věnují této problematice. (Bláhová, Stanislavová, 2018, s. 25-26)

Lokalita Pardubice je z pohledu síťování velice dobře zajištěna, proto zde lze využít již existující platformy k vzájemnému setkávání. Mluvíme zde o komunitním plánování, setkávání pediatrů, setkávání ředitelů základních škol, výchovných poradců, školních psychologů a smyslem této platformy je přizvat na tato setkání zástupce jiných resortů. Příkladem může být, že na setkání výchovných poradců se může přizvat i sociální pracovník, který doporučí nebo navrhne vhodné sociální služby. Obecně, vyskytne-li se konkrétní problém, který má být řešen formou setkání, je zapotřebí stanovit koordinátora, jehož úkolem bude nejprve zajistit veškerý sběr podnětů a poté přizvat vhodné zástupce jiných resortů. (Bláhová, Stanislavová, 2018, s. 25-26)

Zvýšení dostupnosti služeb

Některé služby v Pardubicích mají ovšem nedostatečnou kapacitu pro potřeby klientů. Jedná se zejména o dětské psychology, dětské psychiatry, etopedy, dětské terapie a krizové centrum. V tomto případě je nezbytné, aby aktéři místní sítě zhodnotili potřebnost těchto služeb tak, aby

poté mohli pokrýt poptávku. V tomto případě nehovoříme pouze o kapacitní nedostatečnosti služeb, ale jde také o to, vyhodnotit, zda funkční poskytované služby vyhovují a odpovídají potřebám místních obyvatel. (Bláhová, Stanislavová, 2018, s. 25-26)

4.5 Doporučení pro rozvoj v ORP Chrudim

V rámci doporučení pro rozvoj v ORP Chrudim vytypoval lokální síť a mnoho možností, jak zlepšit fungování sítě v této oblasti. Vybrala jsem pouze některá opatření, která se mi jeví jako nejpodstatnější a nejzásadnější. (Marek, 2018, s. 24-25)

Aby bylo možné zajistit odbornou pomoc zejména pro ohrožené děti a jejich rodiny je důležitá dostupnost informací o sociálních službách, a to nejen lokálně v Chrudimi, ale pro celý její obvod. Jedním ze základních doporučení pro rozvoj sítě v oblasti Chrudim je zajištění dostupnosti služeb do obcí spadajících pod město Chrudim. K tomu se klade důraz na navázání spolupráce se všemi relevantními aktéry, např. obecní úřady, obce, MAS, apod. Jednou z dalších myšlenek je vznik lokálních komunitních plánování v regionech MAS či obcích 2. stupně, v tomto případě je však nutné zajistit, aby nedošlo k vynechání některých obcí, které spadají do daného obvodu, ale nejsou součástí MAS. (Marek, 2018, s. 24-25)

Je potřeba klást důraz na profesionální řízení platformy procesního rozvoje a případových prací. Jedině tak bude možné zachovat a zužitkovat získané výstupy a informace, ze kterých lze adekvátně vyhodnotit a nastavit správná opatření. Veškeré tyto činnosti by měly být také evidovány právě pro potřeby zachování získaných informací a využití výstupů z nich, které budou zdrojem o potřebách místní sítě. (Marek, 2018, s. 24-25)

V případové práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami je třeba se zaměřit na rozvoj koordinovaného přístupu, neboť z praxe je zřejmé, že stále existuje mnoho překážek v rámci spolupráce všech aktérů (OSPOD, lékaři, výchovný poradci). (Marek, 2018, s. 24-25)

Dalším doporučením pro rozvoj sítě v ORP Chrudim se jeví jako žádoucí zajistit potřeby v oblasti duševního zdraví a rodinného poradenství, což znamená i efektivní využití kapacit u psychologů, psychoterapeutů a pedopsychiatrů. (Marek, 2018, s. 24-25)

Důležitým krokem pro zajištění rozvoje sítě je také formalizovat koordinaci preventivních aktivit, tedy identifikovat rizikové trendy, včasné předat tyto informace v síti, vyhodnotit je a stanovit vhodná opatření. Poté realizovat tyto opatření a následně vyhodnotit jejich efektivitu. (Marek, 2018, s. 24-25)

Vhodným nástrojem prevence při včasné práci s dítětem a jeho rodinou, která se ocitla v nepříznivé sociální situaci, je zapotřebí organizovat případová či rodinná setkání, kdy je přítomna i širší rodina nebo blízké okolí. (Marek, 2018, s. 24-25)

Hledat možnosti, jak cizince, a především jejich děti více zapojit do výuky, školních a mimoškolních aktivit, protože tak se těmto dětem usnadní vstup do společenství a získají tak možnost plnohodnotného rozvoje. (Marek, 2018, s. 24-25)

4.6 Doporučení pro rozvoj sítě v Pardubickém kraji

Důležitým krokem podpory současných platforem je jejich spolupráce a návrhy na nové postupy, které povedou k zefektivnění systému včasné identifikace ohrožených rodin a dětí a následné intervence v rámci mezirezortního přístupu. (Karas, 2019, s. 23)

Jedno ze zásadních doporučení je zajištění užší spolupráce mezi jednotlivými aktéry z jiných resortů. Například u setkávání ředitelů základních škol, kdy se nárazově účastní zástupci OSPOD je zapotřebí využít i jiné aktéry sítě, aby tato spolupráce byla dostačující a zejména byla odváděna kvalitní práce. (Karas, 2019, s. 23)

Velkým nedostatkem v rámci síťování je nedostatečné propojení odborů (sociální, zdravotní, školský atp.) v některých lokalitách. Bez těchto propojení není možné efektivně nastavit správnou formu podpory ohroženým rodinám. Tento nedostatek se projevuje například v komunitním plánování, kdy není vždy standardem, že dojde k naplnění úplného zastoupení všemi podstatnými mezioborovými aktéry. (Karas, 2019, s. 23)

Dalším z podstatných doporučení je zapojení neformálních aktérů, a to v lokalitách, kde je nižší dostupnost například sociálních služeb (např. menší obce). Těmito aktéry mohou být místní dobrovolní hasiči, skaut apod. (Karas, 2019, s. 23)

5 SPEKTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRO OHROŽENÉ DĚTI A RODINY

Nejčastějším zdrojem pomoci v praxi ohroženým dětem či rodinám v závislosti na řešení situace jsou služby a zařízení, jejich činnost je rozdělena na tři základní kategorie, což jsou terénní, ambulantní a pobytové. Nalezneme mezi nimi služby, které jsou registrované dle zákona č. 108/2006, Sb., O sociálních službách, dále pak školská zařízení ústavní či ochranné výchovy dle zákona č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, a v neposlední řadě školská poradenská zařízení. Každá taková služba či zařízení má své legislativní ukotvení, krátký popis služby a rozsah úkonů na základě kterých může služba poskytovat pomoc a podporu. U některých služeb jsou uvedeny služby související, to znamená klíčové služby, které mohou být službou v rámci jejího výkonu sociální práce poskytovány. Vzhledem k tomu, že se jedná o služby, které slouží pro pomoc ohroženým dětem a rodinám s ohledem na jejich potřebnost vznikají postupně nové typy služeb. (Sociotrendy, 2015b, s. 273)

Jedná se například o služby: sanace rodiny, terénní podpora rodiny, psychologické poradenství, doprovod klientů na úřady, asistovaný styk rodiče s dítětem, mediace a další. (Sociotrendy, 2015b, s. 273)

5.1 Ambulantní služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám

Sociální poradenství

Sociální poradenství dle § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zahrnuje: základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Základní sociální poradenství je určeno osobám, které se nachází v nepříznivé životní situaci. Podstatou je poskytnout informace, které pomohou těmto osobám zlepšit jejich současný stav. Základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb je základní sociální poradenství. Zajištění této činnosti je povinné. (ČESKO, 2006)

Služby poskytované na úrovni odborného sociálního poradenství se odvíjí od konkrétních potřeb jednotlivých okruhů sociálních skupin, kterými jsou občanské poradny, manželské a rodinné poradny, poradny pro seniory, poradny pro osoby se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí a speciální lůžková zdravotnická zařízení hospicového typu. Dále je též zaměřeno na práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Tato služba zahrnuje činnosti jako jsou zprostředkování kontaktu se

společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Kontaktní centra

Kontaktní centra dle § 59 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, jsou nízkoprahová zařízení, které poskytují služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Tato služba je poskytována ambulantně nebo terénně. Cílem této služby je minimalizovat sociální a zdravotní dopady, které jsou spojeny se zneužíváním návykových látek. Mezi základní činnosti této služby patří sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Krizová pomoc

Krizová pomoc dle § 60 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je služba poskytována na přechodnou dobu a je určena pro osoby, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života a nemohou nebo nezvládají svou sociální situaci zvládat vlastními silami. Tato služba je poskytována formou ambulantní, terénní či pobytovou. Mezi základní činnosti, které se poskytují v této službě je poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc se zajištěním stravy, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů. (ČESKO, 2006)

Intervenční centra

Podle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dojde-li k vykázaní osoby z důvodu jejího násilného chování je osobě, která byla ohrožena tímto násilným chováním, nabídnuta pomoc, a to nejpozději do 48 hodin od doručení kopie úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru. Toto centrum může však poskytnout pomoc i na základě žádosti osoby, která je ohrožena násilným chováním od jiné osoby, s níž bydlí ve společné domácnosti nebo i bez takového podnětu, a to okamžitě poté, kdy se intervenční centrum o takovém ohrožení dozví. Intervenční centrum poskytuje sociální služby formou ambulantní, terénní nebo pobytovou. Jako základní činnosti, které poskytuje intervenční centrum jsou sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Činnosti, které poskytuje služba formou pobytových služeb je poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy. (ČESKO, 2006)

Nadále je součástí této služby, aby zajistila spolupráci a vzájemnou informovanost mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, OSPOD, obcemi atd. (ČESKO, 2006)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je sociální služba, která je určena dětem ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Tato služba je poskytována ambulantní, popřípadě terénní formou. Hlavním cílem této služby je zlepšit kvalitu života předcházením či snížením sociálních a zdravotních rizik, které souvisí se způsobem života dětí a mladistvých. Mezi základní činnosti patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba může být poskytována anonymně a je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Pedagogicko – psychologická poradna

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 116 spadá pedagogicko-psychologická poradna pod školská poradenská zařízení. Účelem těchto zařízení je poskytování informační, diagnostické, poradenské a metodické činnosti pro děti, žáky, studenty, jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení. Dále školská poradenská zařízení poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko – psychologické služby, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů. (ČESKO, 2004)

Na základě vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, je jedním z typů školských poradenských zařízení dle § 3 odst. 1 písm.

a) pedagogicko-psychologická poradna. (ČESKO, 2005)

Střediska výchovné péče

Střediska výchovné péče jsou definovány zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (dále jen „středisko“), jsou určena pro preventivně – výchovnou péči ve školských zařízeních. Střediska jsou určeny k poskytování služeb dětem s rizikem poruch chování či s již rozvinutými projevy poruch chování, zletilým osobám nejdéle do 26 let, osobám odpovědným za výchovu, pedagogickým pracovníkům a dětem zařazeným do střediska na základě rozhodnutí soudu nebo výchovného opatření. Středisko poskytuje služby, kterými jsou např. poradenské, terapeutické, diagnostické, vzdělávací, speciálně pedagogické a psychologické, výchovné a sociální, informační. (ČESKO, 2002)

5.2 Terénní služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám

Raná péče

Raná péče § 54 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je terénní služba, popřípadě může být doplněna ambulantní formou služby. Je to služba, která je poskytována dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo u kterého je v důsledku nepříznivého zdravotního stavu jeho vývoj ohrožen. Tato služba je zaměřena, jak na podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby, tak na podporu rodiny. Mezi základní činnosti, které tato služba poskytuje patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, dále zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a v neposlední řadě pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Telefonická krizová pomoc

Telefonická krizová pomoc § 55 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je terénní služba, která je poskytována na přechodnou dobu. Je určena osobám, které se nacházejí v obtížné životní situaci, kterou přechodně nedokáží řešit vlastními silami, ale je určena také pro osoby, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života. Mezi základní činnosti této služby patří telefonická krizová pomoc a dále pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi § 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, jsou služby poskytované formou terénní, popřípadě ambulantní. Tato služba je poskytována rodině s dítětem, u kterého je ohrožen jeho vývoj v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou jeho rodiče nedokáží sami překonat, a u kterého existují i další rizika ohrožení jeho vývoje. Mezi základní činnosti této služby patří výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a v neposlední řadě pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

Terénní programy

Terénní programy § 69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je služba, která je poskytována terénní formou. Tato služba je určena osobám, které vedou rizikový způsob života, nebo které jsou tímto způsobem života ohroženy. Cílovou skupinou této služby jsou tedy problémové skupiny osob, uživatelé návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách a další. Tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života je cílem

této služby. Mezi základní činnosti tedy patří zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována bez úhrady nákladů. (ČESKO, 2006)

5.3 Pobytové služby zaměřující se na pomoc ohroženým dětem a rodinám

Azylové domy

Azylové domy § 57 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je pobytová služba, která se poskytuje na přechodnou dobu osobám, jež jsou v nepříznivé životní situaci, která je spojena se ztrátou bydlení. Mezi základní činnosti této služby patří poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována za úhradu a hradí se zde ubytování a strava. (ČESKO, 2006)

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je definováno v § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí. Zařízení poskytuje pomoc a ochranu dítěti, které se ocitlo v nepříznivé životní situaci, což znamená, že je jeho vývoj ohrožen. (ČESKO, 1999)

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je definován v § 5 -11 č. zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Diagnostický ústav je určen pro děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo s nařízeným předběžným opatřením. (ČESKO, 2002)

Dětský domov

Podle § 12 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, pečuje dětský domov o individuální potřeby dětí a zajišťuje zejména výchovné, vzdělávací a sociální činnosti. Do dětského domova se zpravidla umisťují děti ve věku od 3 do 18 let, které nemají závažné poruchy chování a mají nařízenou ústavní výchovu. (ČESKO, 2002)

Dětský domov se školou

Podle § 13 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, dětský domov se školou zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou (závažné poruchy chování, děti s přechodnou nebo trvalou duševní poruchou, kteří vyžadují výchovně léčebnou péči), s uloženou ochrannou výchovou nebo pro nezletilé matky, které mají nařízenou ústavní nebo

uloženou ochrannou výchovu a nemohou být vzdělávány ve škole, který není součástí dětského domova. (ČESKO, 2002)

Výchovný ústav

Podle § 14 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, pečuje výchovný ústav o děti, které mají závažné poruchy chování a jsou starší 15 let. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou, nezletilé matky a jejich děti nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči. (ČESKO, 2002)

Domy na půl cesty

Domy na půl cesty § 58 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, je pobytová služba, která se poskytuje zpravidla osobám do 26 let. Je to především pro osoby, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a také pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je vždy přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Mezi základní činnosti, které obsahuje tato služba patří poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tato služba je poskytována za úhradu a hradí se zde ubytování a strava. (ČESKO, 2006)

5.4 Vybraná zdravotnická zařízení

Dětské domovy pro děti do 3 let

Podle § 43 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, poskytují dětské domovy pro děti do 3 let zdravotní služby a zaopatření dětem, které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí. Jedná se především o děti týrané, zanedbávané, zneužívané a o děti, které jsou ohrožené ve vývoji. Dětské domovy pro děti do 3 let mohou poskytovat ubytování těhotným ženám, které se ocitly v nepříznivé životní situaci a jejich zdraví je ohroženo. (ČESKO, 2011)

PRŮZKUMNÁ ČÁST

Cílem průzkumu bylo zmapovat pokrytí, funkčnost a přínos sítě sociálních služeb pro sociálně ohrožené rodiny.

Průzkumné otázky

1. Zmapovat, zda je pokrytí sociálních služeb v Pardubicích a Chrudimi dostatečné či nedostatečné.
2. Zjistit, jestli síťování mělo vliv na multidisciplinární spolupráci a zdali je vzájemná informovanost v síti sociálních služeb Pardubického kraje.

6 METODIKA PRŮZKUMU

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila kvantitativní přístup, který probíhal pomocí dotazníkové šetření.

Hlavním cílem bylo zmapovat pokrytí, funkčnost a přínos sítě sociálních služeb pro sociálně ohrožené rodiny v Pardubickém kraji. Dotazník obsahoval otázky, týkající se dostupnosti sociálních služeb, komunikace v síti a zda síťování mělo pozitivní či negativní vliv na multidisciplinární spolupráci.

Do průzkumu byl zahrnut i polostrukturovaný rozhovor s ředitelkou sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, kdy jsem využila metodu vlastního přenosu informací na papír.

Prvním z dílčích cílů bylo zjistit, jestli je v Pardubickém kraji dostatek sociálních služeb a kapacita sociálních služeb pro sociálně ohrožené rodiny dostačující.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, zda síťování mělo vliv na multidisciplinární spolupráci v sociálním resortu a zmapovat, jaká je vzájemná informovanost v rámci sítě. V záchranné síti pro sociálně ohrožené rodiny se multidisciplinární spolupráce jeví jako jedna z nejdůležitějších věcí pro pomoc a přínos těmto rodinám.

6.1 Forma sběru dat

Metoda dotazníkového sběru dat byla zvolena z důvodu získání širšího náhledu na síťování. Tento dotazník nestandardizované formy byl sestaven na základě průzkumných otázek a informací z již proběhlého síťování sociálních služeb. Odpovědi byly získány od pracovníků, kteří v sociálních službách pracují a jejichž aktivity jsou zaměřeny právě na oblast sociálně ohrožených dětí a rodin.

Jedná se o nestandardizovaný dotazník, který obsahuje především uzavřené, několik polouzavřených a pouze výjimečně otevřené nebo volné otázky.

V úvodu dotazník obsahoval krátký text, ve kterém byli respondenti seznámeni s názvem bakalářské práce a poté i s cílem průzkumu. V závěru tohoto textu byly uvedeny informace o anonymitě a kontakt, na který se mohli respondenti obrátit v případě nejasností otázek.

Dotazník obsahoval celkem 15 otázek, z čehož 4 byly otázky uzavřené a jednalo se o typ dichotomický a alternativní. Dále dotazník obsahoval 9 polouzavřených a jen 2 otevřené otázky, součástí některých otázek byly také podotázky. Některé z uzavřených otázek, byly otázky filtrační.

Před samotným průzkumem byl dotazník předložen PhDr. Karolíně Rumlové, která pracuje v sociálních službách pro rodiny s dětmi a zároveň je vedoucí mé bakalářské práce. Sdělila mi své připomínky (ohledně srozumitelnosti dotazníku) na základě kterých jsem dotazník přepracovala a otázky upravila.

Dotazník byl vyhotoven v online podobě a odkaz na něj byl rozeslán prostřednictvím e-mailu sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, především tedy do sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v Pardubicích a Chrudimi.

6.2 Průběh průzkumu

Sběr dat probíhal mezi měsíci březen-duben roku 2020. Všechna data byla získána na základě rozdaných online dotazníků sociálním pracovníkům a pracovníkům v sociálních službách, kteří vykonávají svou profesi ve zvolených sociálních službách. Charakteristiku zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi lze nalézt v kapitole 6.5.

6.3 Způsob vyhodnocení

Výsledky získaných dat byly zpracovány pomocí programů Microsoft Excel 2016 a byly vyhodnoceny pomocí sloupcových a výsečových grafů nebo pomocí tabulek.

6.4 Charakteristika respondentů

Pro tento průzkum jsem vybrala respondenty pracující se sociálně ohroženými dětmi a rodinami. Důvodem výběru byl předpoklad, že tito pracovníci mají přehled o tom, zda síťování sociálních služeb mělo přínos ať už pro tyto sociálně ohrožené rodiny či pro multidisciplinární spolupráci. Respondenty tedy jsou sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách.

6.4.1 Sociální pracovník

Sociální pracovník je osoba, která vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních, které poskytují služby sociální péče, sociálně právní poradenství či analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti. Dále se předpokládá, že sociální pracovník vykonává odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, krizovou pomoc, sociální poradenství a sociální rehabilitaci. Měl by zjišťovat potřeby obyvatel obce nebo kraje a koordinovat poskytování sociálních služeb. (ČESKO, 2006)

6.4.2 Pracovník v sociálních službách

Pracovník v sociálních službách je osoba, která vykonává přímou obslužnou péči o osoby v ambulantních či pobytových zařízeních sociálních služeb. Jedná se o pomoc při hygieně, oblékání, podporu soběstačnosti atd. Dále pracovník vykonává základní výchovnou nepedagogickou činnost, která spočívá např. v prohlubování a upevňování základních hygienických a společenských návyků nebo v provádění volnočasových aktivit, které jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti, zájmů a znalostí. Zajišťuje také pečovatelskou činnost v domácnosti osob, takže zajišťuje komplexní péči o jejich domácnost, zajišťuje sociální pomoc a poskytuje pomoc při vytváření sociálních kontaktů. Pod dohledem sociálního pracovníka může vykonávat výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti atd. (ČESKO, 2006)

6.5 Charakteristika zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, v nichž probíhal průzkum, se nacházejí v Pardubickém kraji a jednalo se o dvě města. Prvním z měst jsou Pardubice, které mají přibližně 90 500 obyvatel. Druhým, výrazně menším bylo město Chrudim, které má přibližně 23 100 obyvatel.

První zvolená služba

Jedna ze zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi se na webových stránkách charakterizuje tím, že pomáhá rodinám s dětmi, které ocitly v tíživé životní situaci, kterou nedokáží řešit vlastními silami. Pracují i s rodinami, u kterých hrozí odebrání dítěte, nebo kde již k odebrání došlo. Služba rodinám poskytuje odborné poradenství v oblasti sociální a oblasti mezilidských vztahů, výchovy a péče o děti a v oblasti hospodaření s penězi. Pomáhá rodinám s vyřizováním sociálních dávek, při hledání zaměstnání či bydlení apod. Smyslem této služby je pomoci rodinám dostat se z obtížné životní situace a naučit je, jak se pomohou s problémy,

které by mohly v budoucnu nastat, vypořádat. (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

Druhá zvolená služba

Druhá ze zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi o své službě na webových stránkách uvádí, že pomáhají rodičům tak, aby rodiče lépe porozuměli potřebám a pocitům svých dětí a uměli se o ně postarat. Mezi cíle této služby spadá práce s rodinami, aby rodiče uměli vytvořit bezpečný domov pro děti, rozuměli potřebám a pocitům jejich dětí a uměli je naplňovat, věnovali více pozornosti svým dětem, zvládali péči o děti a domácnost a v neposlední řadě, aby dříve rozpoznali problém a řekli si o pomoc. Co se týká dětí, tak služba pracuje s dětmi takovým způsobem, aby děti měly možnost navázat důvěryhodný vztah s dospělými a měly možnost tak zažít pocit ocenění, respektu a podpory. (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

Třetí zvolená služba

Třetí ze zvolených sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi uvádí, že cílem jejich služby je rodina, která zvládá mnoho činností, mezi které patří například výchova svých dětí, (rodina, která dokáže pracovat s výchovnými či jinými specifiky svých dětí), spolupráce se školou (děti plní povinnou školní docházku, na výuku se připravují a mají potřebné pomůcky), zdravé mezilidské vztahy (rodiče a děti si umí naplánovat a vhodně využít svůj volný čas, mají sociální vazby i mimo rodinu, což jsou přátelé, kroužky). Je důležité, aby rodina byla finančně zajištěna (dokáže si najít a udržet zdroj obživy), měla odpovídající zázemí pro potřeby dětí (domácnost v uspokojivém stavu, zvládání péče o domácnost) a v neposlední řadě rodina, která dokáže využívat instituce (služba, která bude užitečná pro potřeby rodiny). (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

Čtvrtá zvolená služba

Další oslovená služba na svých webových stránkách uvádí, že jejich služba je určena pro rodiny s dětmi a těhotné ženy v obtížné životní situaci, která ohrožuje dítě a kterou nejsou rodiče schopni vyřešit vlastními silami. Dále je služba určena rodičům, jejichž děti jsou umístěny v ústavní péči nebo jim odebrání dítěte hrozí. Cílem této služby je, aby dítě vyrůstalo v rodině, ve které se bude cítit spokojeně a ve které bude tělesně i duševně prospívat. Je potřeba docílit toho, aby rodina dokázala dítěti zajistit stabilní a podnětné prostředí pro jeho zdravý vývoj a aby rodina převzala odpovědnost za svoji situaci a uměla ji řešit ve prospěch dítěte či dětí. Pokud nastane, že dítě nemůže zůstat ve své rodině, tak služba podpoří takový postup, který

dítě, co možná nejméně traumatizuje. Zde se upřednostňuje péče o dítě v náhradní rodinné péči než v ústavním zařízení. (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

Pátá zvolená služba

Jako další byla oslovena služba, která na webových stránkách uvádí, že pracuje s jednotlivci, ale i s celými rodinami, a to formou terénní sociální práce. Navazují a udržují vztahy, které jsou založené na důvěře a poskytují sociální pomoc a podporu. Podporu poskytují především při řešení obtížné životní situace, řešení nepříznivé životní situace a při kontaktu s institucemi nebo při zprostředkování návazných služeb. Dále se snaží jednotlivce a rodiny vést k odpovědnosti za svůj život, orientaci v jejich sociálním prostředí, rozvíjení znalostí a dovedností, ke znalosti práv a povinností a v neposlední řadě k předcházení a minimalizaci negativních dopadů v případech rizikového chování a jednání. (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

Šestá zvolená služba

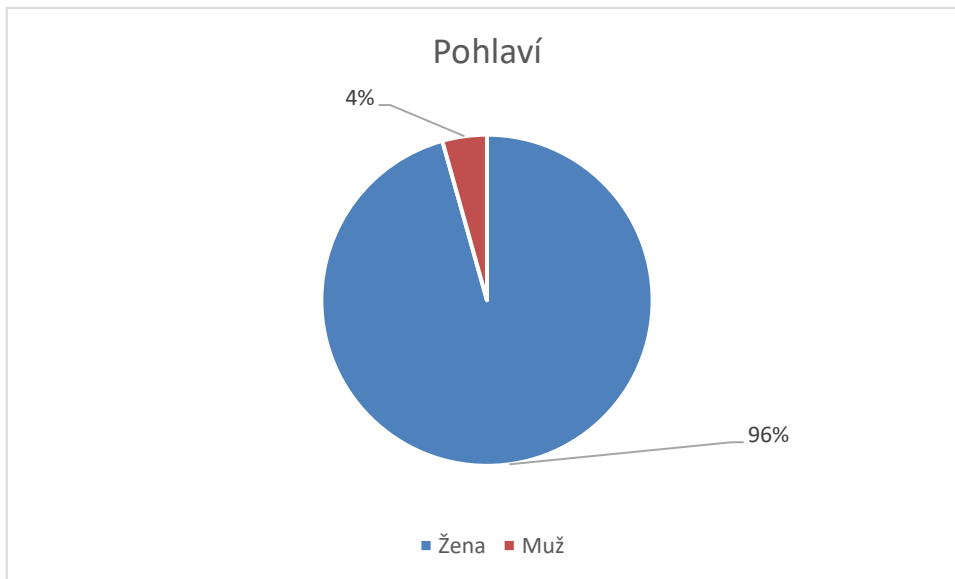
Poslední služba, která je součástí průzkumu uvádí, že jejich posláním je poskytovat sociální služby rodinám s dětmi, které mají nebo jsou ohroženy špatnými životními podmínkami. Rodinám, které jsou závislé na sociálních dávkách, mají nízké vzdělání, jsou ve finanční tísní, mají problémy s bydlením nebo nezvládají výchovu dětí. Cílem této služby je zastavit problémové situace v rodině, posílit rodičovskou odpovědnost zlepšit vztahy v rodině a zapojit rodinu do společenského prostředí. Dalšími cíli je zvýšení motivace ke vzdělání, lepší využití volného času, zlepšení individuálních schopností a dovedností a naučit rodinu, jak řešit obtížné životní situace vlastními silami. (Z důvodu anonymity zařízení není uveden zdroj informací)

6.6 Charakteristika průzkumného vzorku

Pro průzkum byli osloveni zaměstnanci sociálně aktivizačních služeb ve vybraných městech určených pro průzkum. Poté jsem do průzkumu zařadila pouze vybrané respondenty, kteří splnili podmínku a jsou na pracovní pozici sociálního pracovníka či pracovníka v sociálních službách. Respondenti, jež uvedli, že vykonávají jinou pracovní pozici, tak byli z dotazníkového šetření vyloučeni.

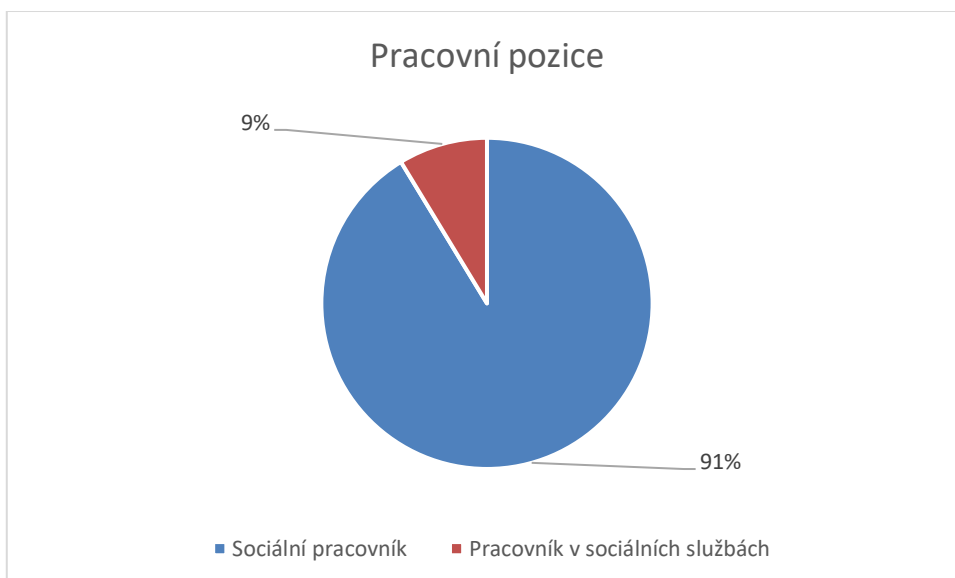
Odkaz na online dotazník byl celkem rozeslán do 6 zařízení a vyplnilo ho 25 zaměstnanců. Vzhledem k nesplnění podmínek určených pro průzkum jsem 2 dotazníky vyřadila. Do průzkumu bylo tedy zařazeno celkem 23 vyplněných dotazníků.

Výstupem průzkumného vzorku bylo zjištěno, že se průzkumu zúčastnilo 22 (96 %) žen a 1 (4 %) muž (Obrázek 1).

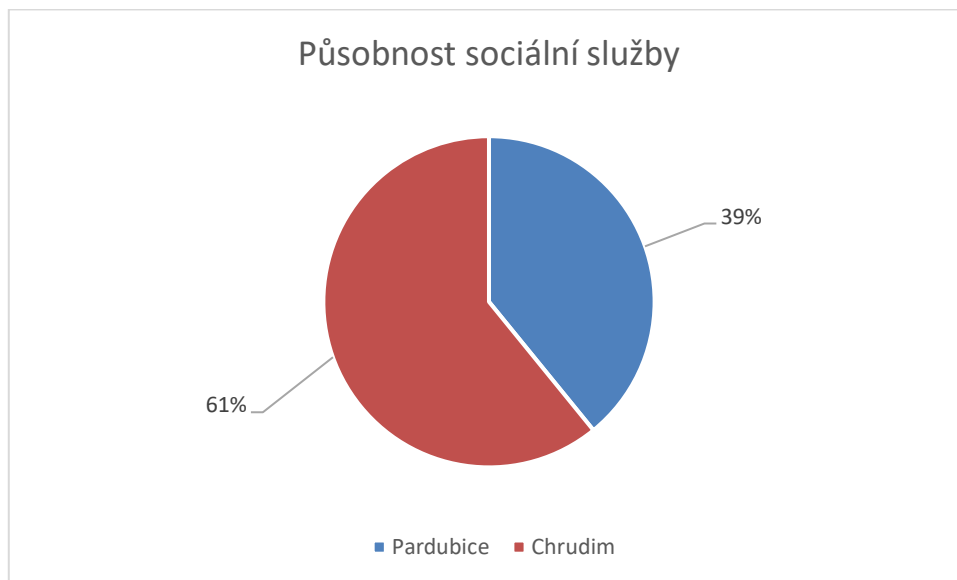
Obrázek 1 Pohlaví respondentů

Průzkumu se zúčastnilo 91 % sociálních pracovníků a 9 % pracovníků v sociálních službách. (Obrázek č. 2)

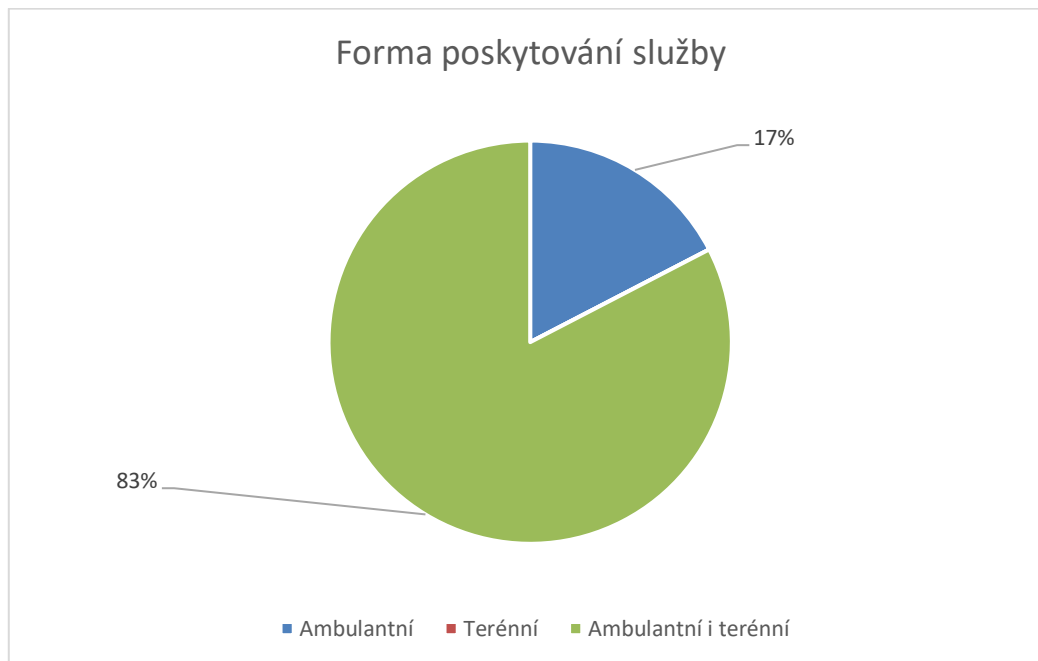
Obrázek 2 Pracovní pozice

Z průzkumného vzorku vyplynulo, že se zúčastnilo 39 % respondentů z Pardubic a 61 % respondentů z Chrudimi. (Obrázek č. 3)

Obrázek 3 Sídlo pracoviště

Z dotazníkového šetření se ukázalo, že 83 % sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi poskytuje sociální službu ambulantní i terénní formou a 17 % odpovědělo, že sociální službu poskytuje jen formou ambulantní. (Obrázek č. 4)

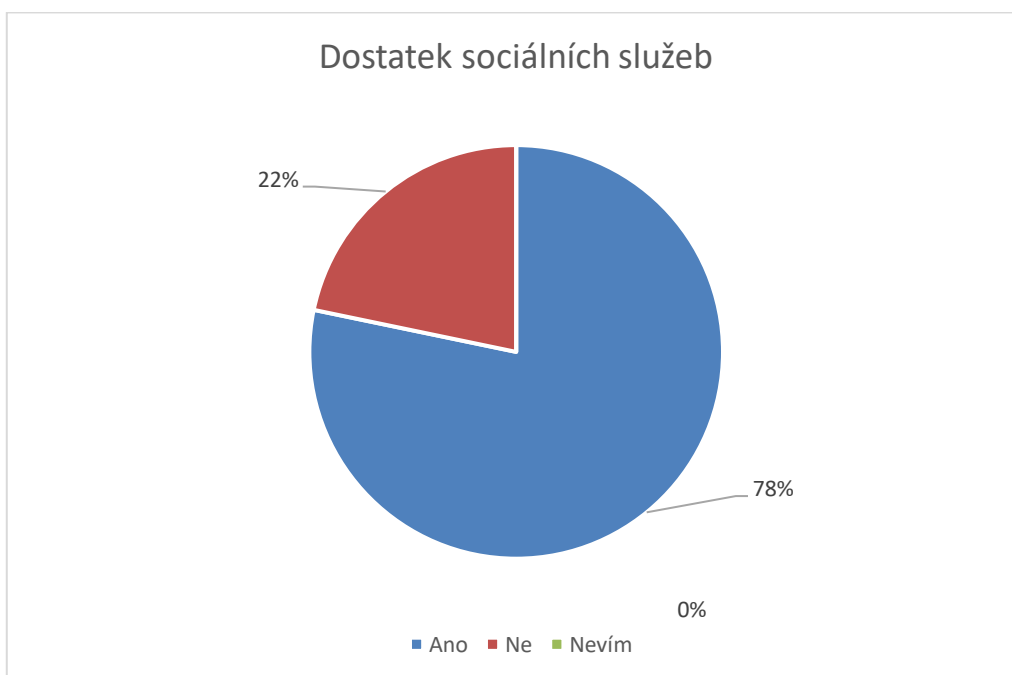
Obrázek 4 Forma poskytování sociální služby

7 ANALÝZA VÝSLEDKŮ A PREZENTACE ZÍSKANÝCH DAT

Tato část práce se zabývá analýzou výsledků a následnou prezentací získaných dat. Rozdělíme si je do dvou podkapitol, dle průzkumných otázek. První podkapitola mapuje sociální služby a zjišťuje, zda je „pokrytí dostatečné či nedostatečné“. Do této kapitoly jsou zahrnuty dotazníkové otázky č. 5. a 9. Druhá podkapitola se zabývá zjištěním „Zda síťování mělo vliv na multidisciplinární spolupráci a mapovala, jaká je vzájemná informovanost v síti sociálních služeb Pardubického kraje“ a do této podkapitoly jsem zahrnula otázky č. 6., 8., 10. – 15.

7.1 Pokrytí dostatečné či nedostatečné

Součástí první podkapitoly byla dotazníková otázka č. 5, jež se týkala názoru sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách, zda si myslí, že na území města, kde působí jejich služba, je nabídka sociálních služeb pro ohrožené rodiny dostačující. (Obrázek č. 5)

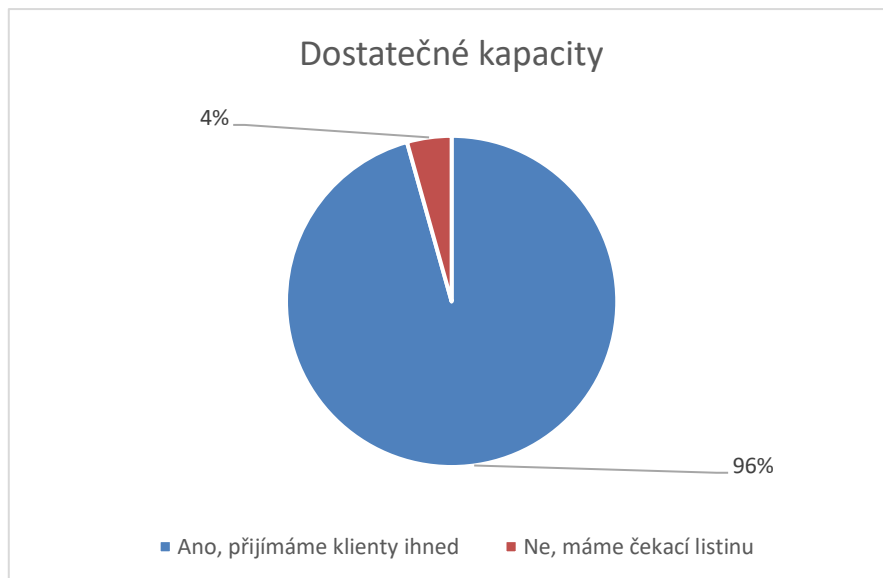
Obrázek 5 Nabídka sociálních služeb dostatečná

Pro respondenty, kteří odpověděli, že nabídka sociálních služeb je nedostačující byla určena ještě podotázka, jejímž účelem bylo zjištění, jaké sociální služby pro ohrožené rodiny v dané lokalitě chybí. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce, která je rozdělena dle zkoumaných lokalit. (Tabulka č. 1)

Tabulka 1 Chybějící sociální služby

Služby, které chybí	Pardubice	Chrudim	Celkem
Dětský psychiatr	1	1	2
Pedagogicko-psychologické poradny	0	1	1
Rodinný terapeut	2	0	2
Azylové domy pro otce s dětmi	1	0	1
Azylové domy pro celé rodiny	1	0	1
Krizová lůžka pro větší rodiny	1	0	1
Sociální služby pro uživatele nelegálních drog	0	1	1
Sociální byty	1	0	1
Vzdělávací činnost pro děti z ohrožených rodin (doučování)	0	1	1
Celkem	7	4	11

Další dotazníková otázka č. 9, která se vztahovala k první podkapitole, zjišťovala, zda sociální služby mají dostatečné kapacity pro klienty a mohou jim tedy ihned nabídnout své služby. Z průzkumného vzorku vychází, že 22 respondentů odpovědělo, že do služby přijímají klienty ihned a 1 respondent odpověděl, že sociální služba, ve které pracuje využívá čekací listinu pro klienty. (Obrázek č. 6)

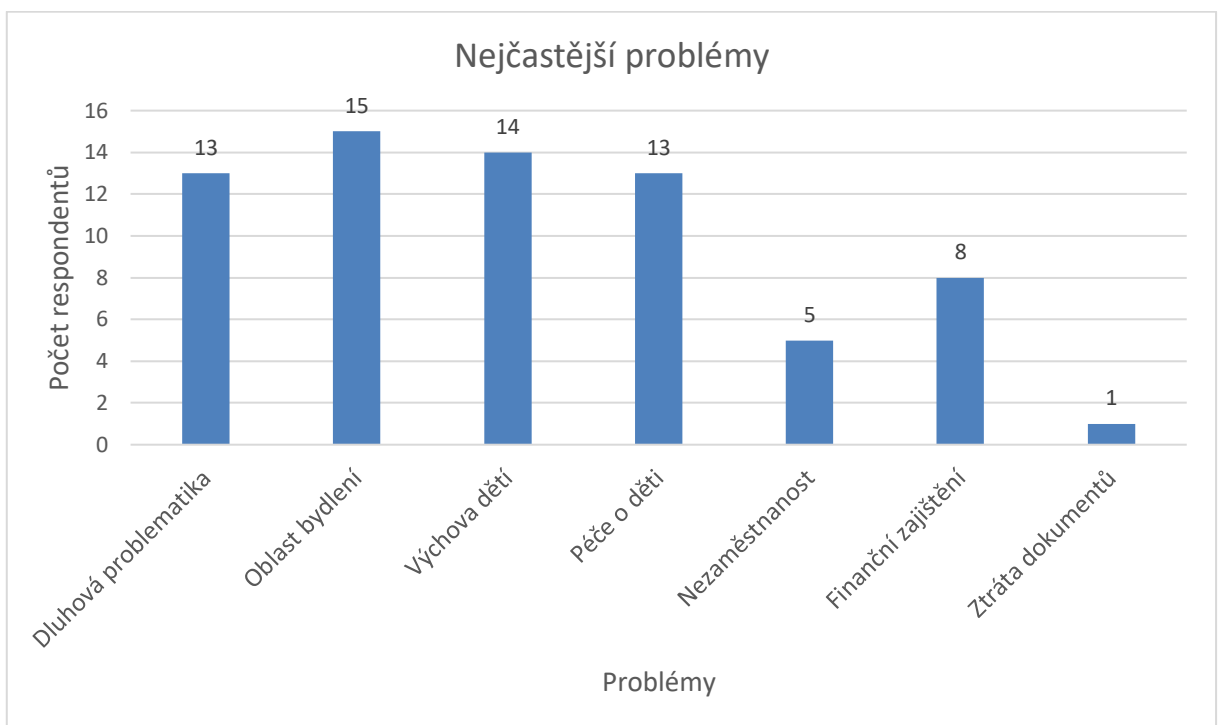

Obrázek 6 Kapacita sociálních služeb

7.2 Vliv síťování na multidisciplinární spolupráci a vzájemnou informovanost v síti

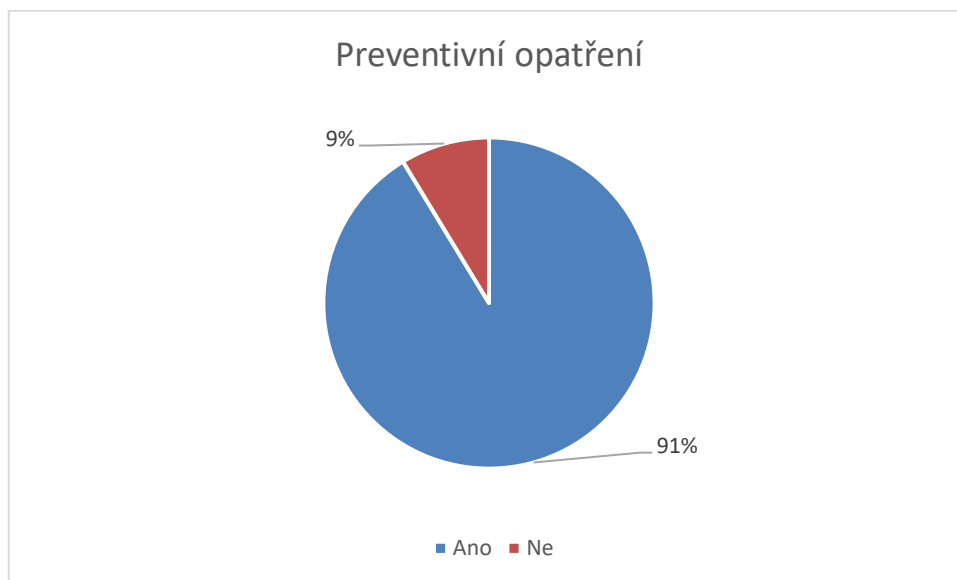
K druhé podkapitole, jež se zabývala vlivem síťování na multidisciplinární spolupráci a vzájemnou informovaností v rámci sítě, se vtaňuje 8 dotazníkových otázek.

Cílem první z těchto otázek mělo být zjištění, jaké jsou tři nejčastější problémy sociálně ohrožených rodin, které vyhledávají sociálně aktivizační služby (dotazníková otázka č. 10). (Obrázek č. 7)

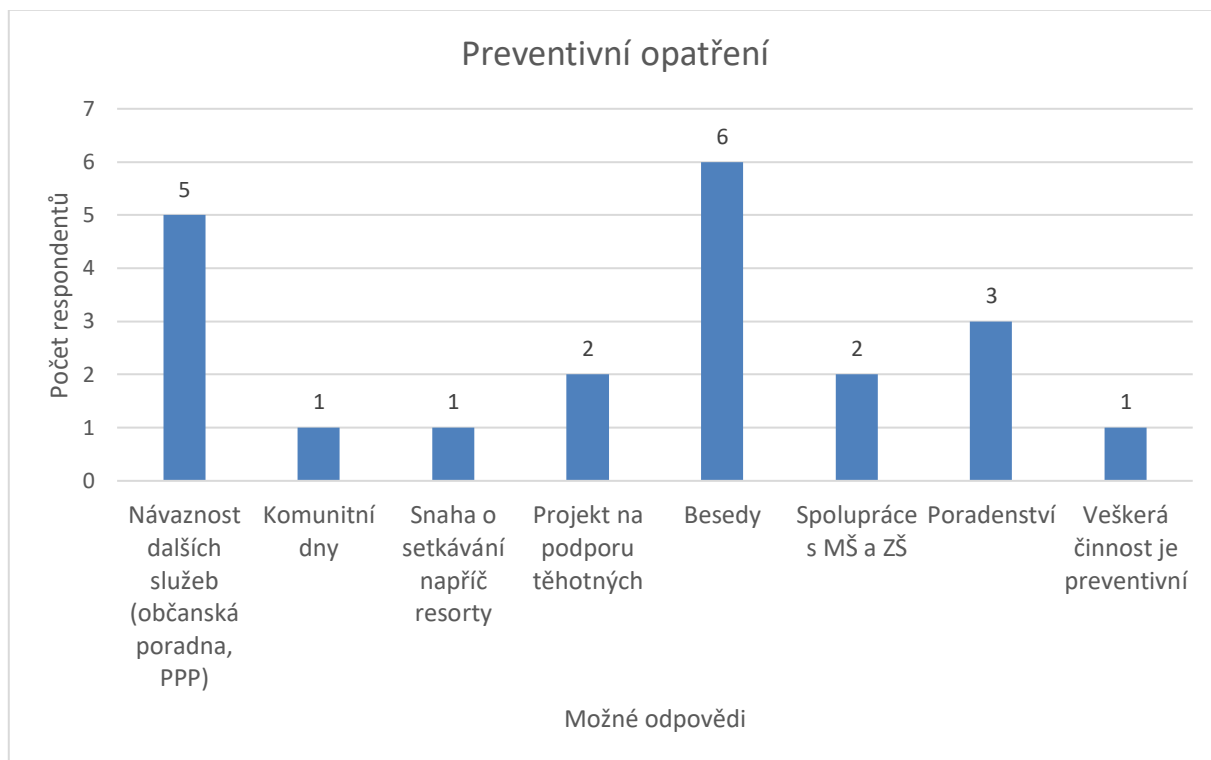
Obrázek 7 Nejčastější problémy sociálně ohrožených rodin

Následující dotazníková otázka č. 11 zjišťovala, jestli sociálně aktivizační služby poskytují nějaká preventivní opatření, kterými by na sebe víc upozornily a oslovily tak širší společnost. (Obrázek č. 8)

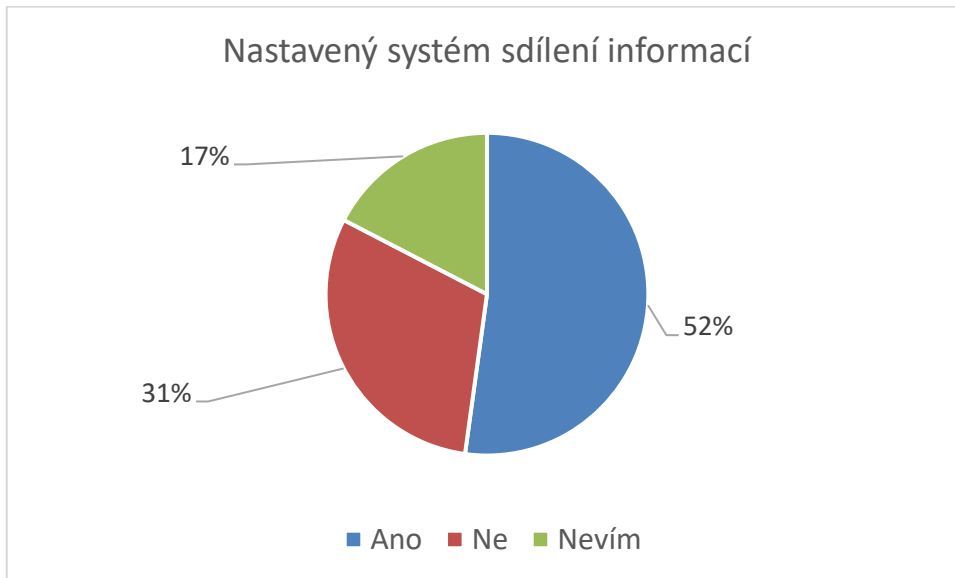
Obrázek 8 Uskutečňování preventivních opatření

Součástí této otázky byla podotázka, na kterou měli odpovědět respondenti v případě, že na předchozí otázku odpověděli „ano“. Výstupem podotázky měly být informace, jaké preventivní opatření sociální služby nabízejí. Odpovědi respondentů si byly dost podobné a jsou znázorněny v následujícím grafu. (Obrázek č. 9)

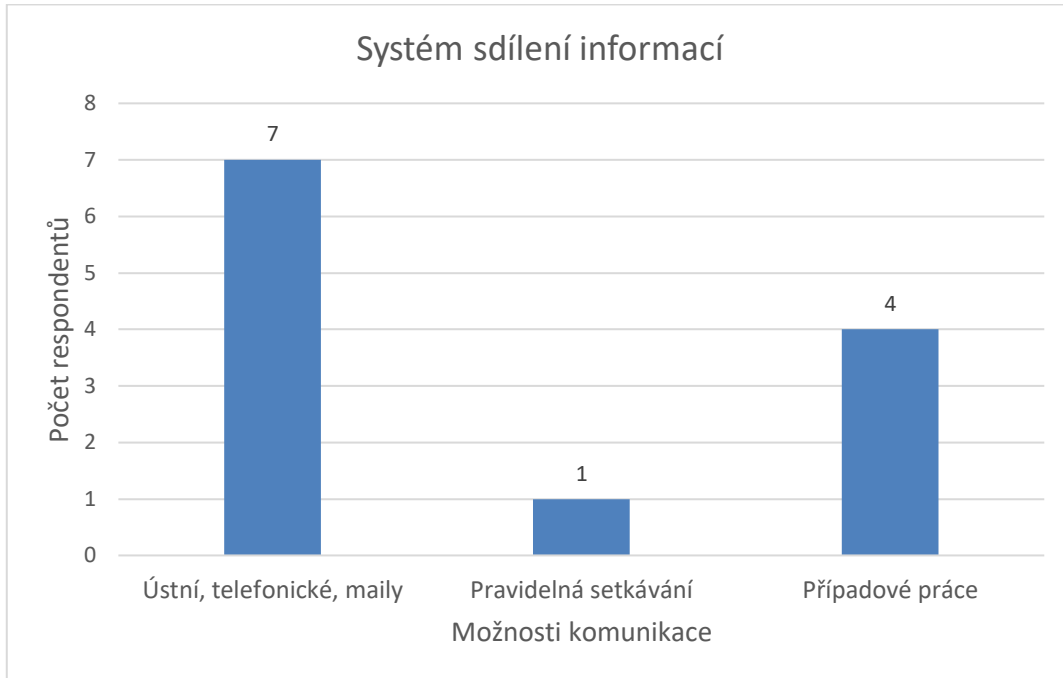
Obrázek 9 Preventivní opatření

Úkolem další dotazníkové otázky č. 12 bylo zjistit, zda mají zaměstnanci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi vyjasněný a nastavený systém sdílení informací se sociálním, zdravotním či školským resortem. (Obrázek č. 10)

Obrázek 10 Vyjasněný systém sdílení informací napříč resorty

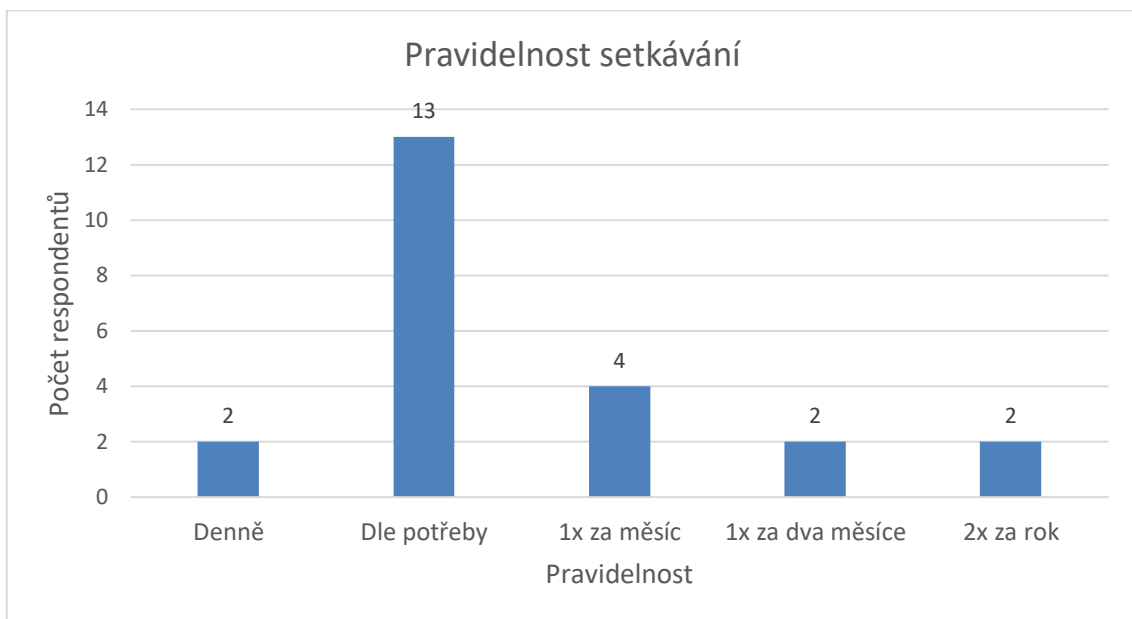
K této otázce patřila podotázka, ve které jsem se dotazovala, jaký systém sdílení je nastaven mezi jednotlivými aktéry. (Obrázek č. 11)

Obrázek 11 Systémy sdílení informací

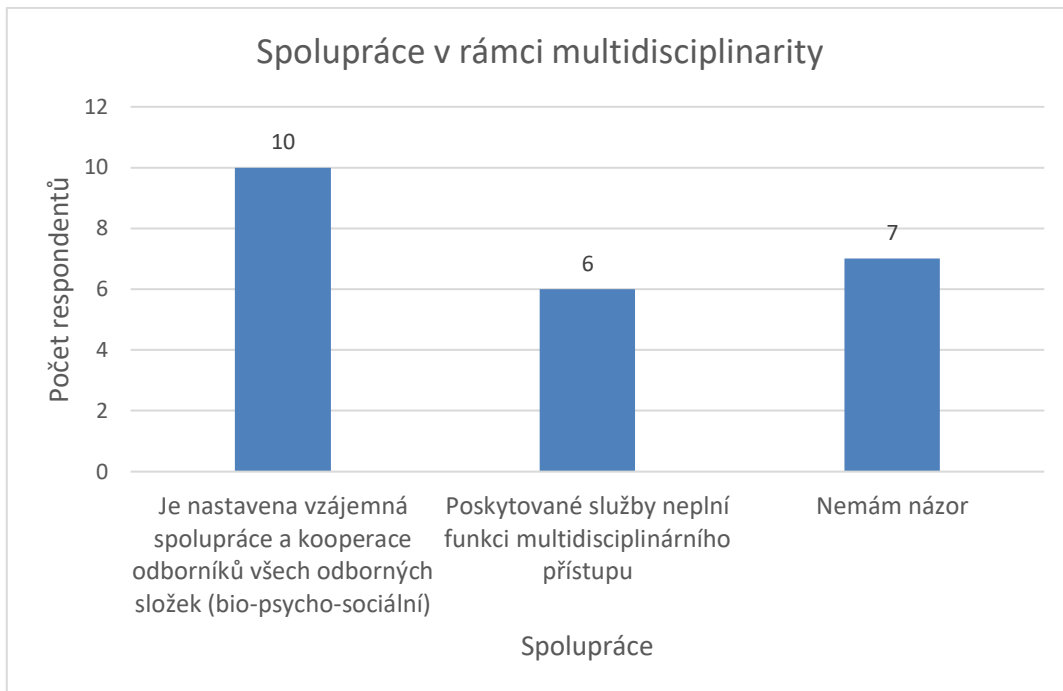
Poté následovala dotazníková otázka č. 13, která zjišťovala, jestli se pracovníci sociálně aktivizačních služeb pravidelně setkávají s jinými institucemi, organizacemi a dalšími subjekty, které pomáhají sociálně ohroženým rodinám. Všichni respondenti (100%) se shodli, že se pravidelně setkávají s jinými institucemi, organizacemi a dalšími subjekty. Vzhledem ke 100% shodě respondentů nebyl vytvořen k této otázce graf.

Součástí této otázky byla podotázka, jejímž výsledkem je časová osa, která mapuje pravidelnost setkávání respondentů. (Obrázek č. 12)

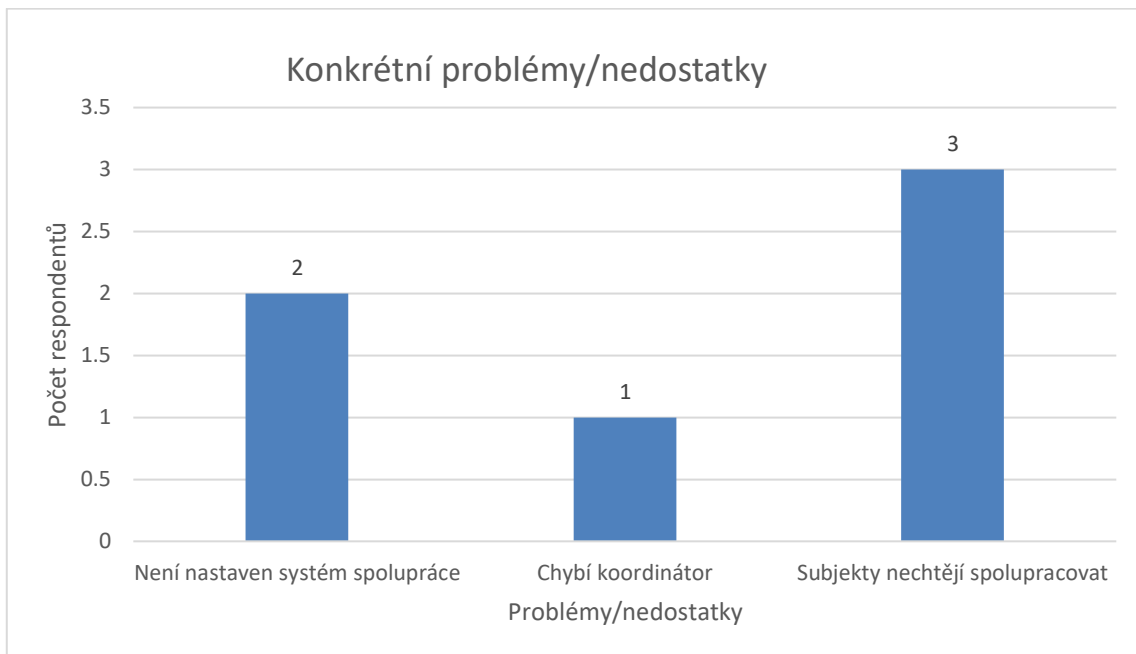
Obrázek 12 Pravidelnost setkávání

Odpovědi na další dotazníkovou otázku č. 14, měly ukázat, zda síťování sociálních služeb stále ovlivňuje multidisciplinární spolupráci. (Obrázek č. 13)

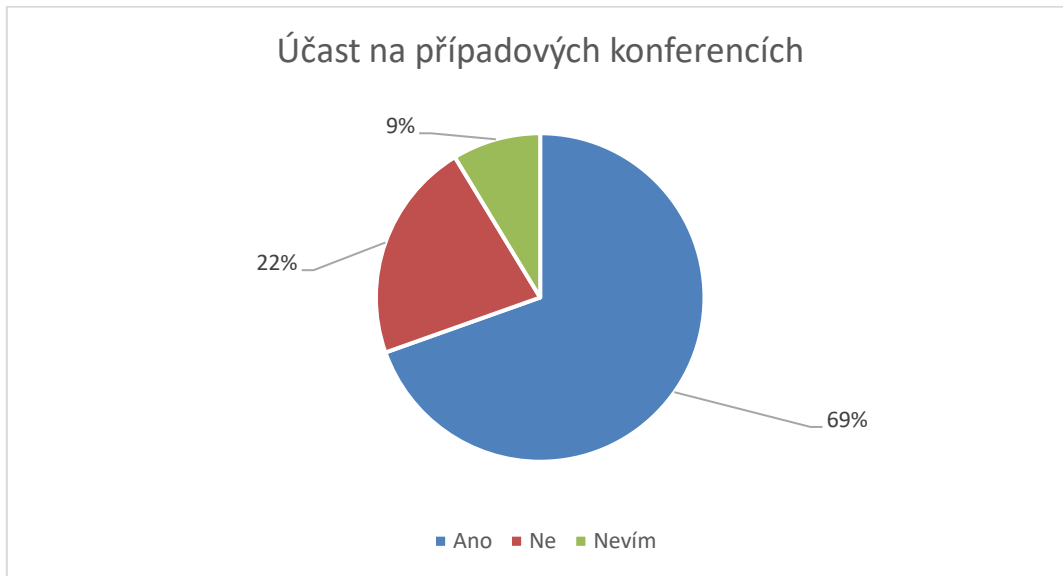
Obrázek 13 Vliv síťování na multidisciplinární spolupráci

Pro respondenty, kteří v této otázce odpověděli, že poskytované služby neplní funkci multidisciplinárního přístupu, byla určena ještě podotázka, na kterou měli respondenti odpovědět konkrétně vypsány problémy a nedostatky. (Obrázek č. 14)

Obrázek 14 Konkrétní problémy/nedostatky

Následující dotazníková otázka č. 15 zjišťovala, zda se pracovníci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi účastní případových konferencí v rámci poskytování sociální služby. (Obrázek č. 15)

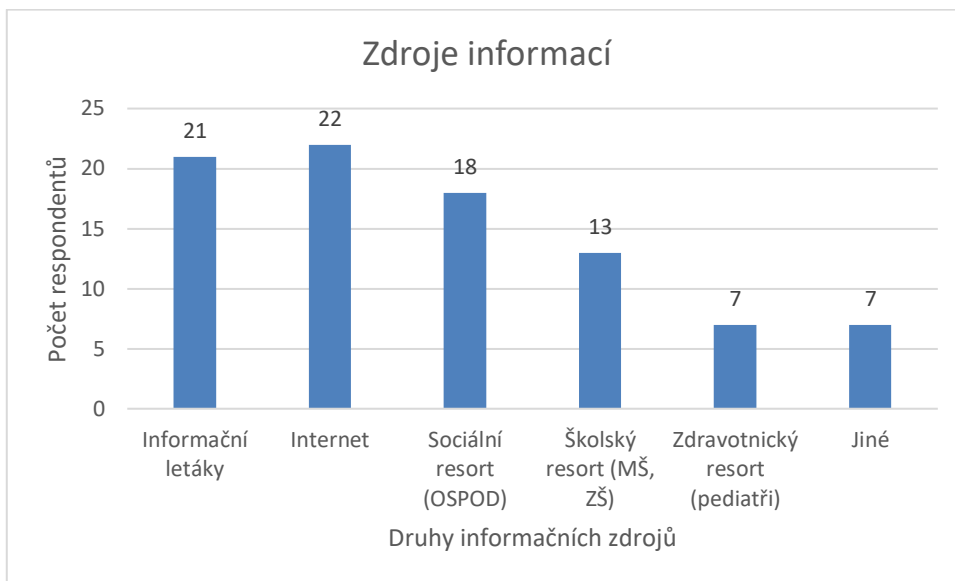

Obrázek 15 Účast na případových konferencích

Respondenti, kteří odpověděli, že se účastní případových konferencí měli dále odpovědět na podotázku, která se ptala na průběh spolupráce s ostatními účastníky. Výsledek byl jednoznačný, všech 16 respondentů uvedlo, že spolupráce probíhá bez problémů, společně se všichni snaží najít postup, který povede ke zlepšení či vyřešení situace rodiny. Poté si stanoví kroky, které povedou k naplnění cíle a určí, kdo na čem bude pracovat.

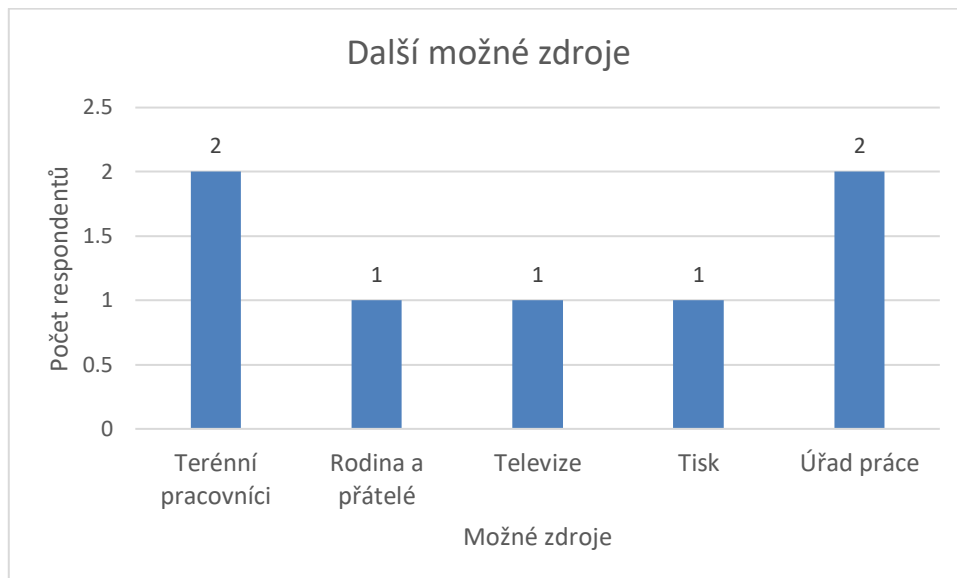
Dále se druhá podkapitola průzkumu zabývala vzájemnou informovaností v síti sociálních služeb Pardubického kraje.

Do této části druhé podkapitoly patří dvě dotazníkové otázky, z nichž první dotazníková otázka č. 6, zjišťuje, z jakých zdrojů mohou sociálně ohrožené rodiny získávat informace o sociálně aktivizačních službách. Zde mohli respondenti vybrat z několika variant a zároveň mohli vybrat několik možností. (Obrázek č. 16)

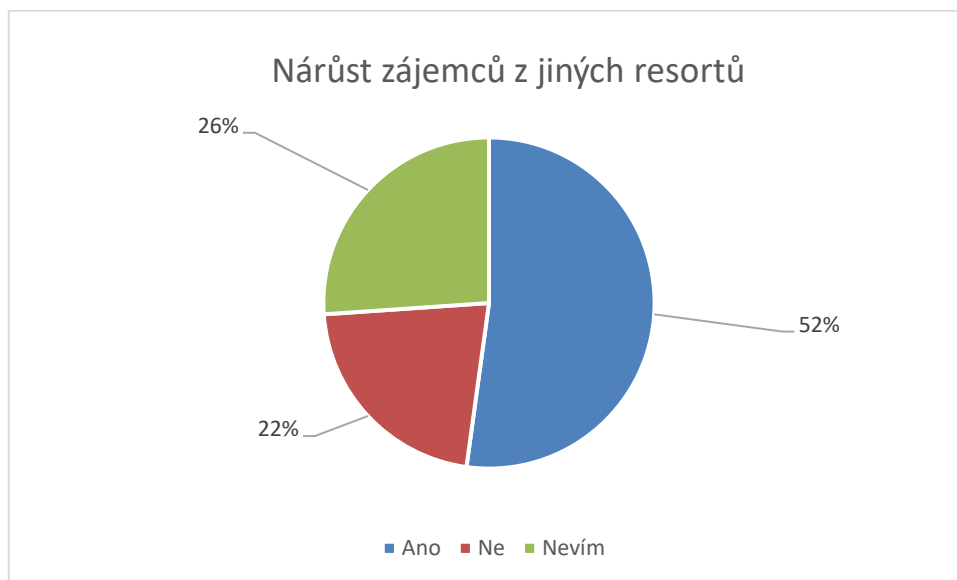
Obrázek 16 Zdroje

Pokud někdo z respondentů zvolil odpověď „jiné“, tak pro něj byla určena doplňující otázka, která zjišťovala, jaké jsou možné další zdroje. Z odpovědí vzešlo několik dalších doplňujících zdrojů. (Obrázek č. 17)

Obrázek 17 Doplňující zdroje

Druhá a zároveň poslední dotazníková otázka č. 8, která se vztahuje k této podkapitole, mapovala, zda díky síťování přišlo více zájemců o sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, ze školského, zdravotního či sociálního resortu. (Obrázek č. 18)

Obrázek 18 Zda stoupl počet zájemců o sociální službu napříč resorty

Pokud pracovník odpověděl na otázku „ano“, odpovídal dále na její podotázku, jejímž úkolem bylo zjistit, ze kterého resortu vnímají vyšší nárůst zájemců o sociální službu. Tabulka znázorňuje, kterých měst se týká nárůst jednotlivých resortů. (Tabulka č. 2)

Tabulka 2 Nárůst zájemců z jednotlivých resortů

Resort	Pardubice	Chrudim	Celkem
Školský	2	2	4
Sociální	4	4	8
Zdravotní	0	0	0
Celkem	6	6	12

8 DISKUZE

V této části bakalářské práce je zahrnuta interpretace průzkumných otázek, které jsou zmíněny na začátku bakalářské práce. Výsledná data jsou porovnávána s jinými průzkumy stejného či podobného zaměření. Dále jsou data porovnávána s údaji, které poskytla ředitelka jedné nejmenované organizace (dále jen „paní XY“) poskytující sociálně aktivizační služby v rozhovoru. Rozhovor probíhal přes mobilní telefon a pro údaje, které mi paní XY sdělila jsem využila vlastní přenos informací na papír.

8.1 Diskuze k první průzkumné otázce

První průzkumná otázka se zaměřovala na pokrytí sociálních služeb v Pardubickém kraji. Ze získaných dat vyšlo najevo, že města Pardubice a Chrudim jsou dle odpovědí většiny respondentů dostatečně zajištěna poskytovanými službami ve vztahu k sociálně ohroženým dětem a rodinám a kapacitně pokryta, avšak někteří respondenti poukázali na absenci některých služeb. Jde zejména o nedostatek dětských psychiatrů a rodinných terapeutů atd. viz. tabulka č. 1.

Stanovisko paní XY k otázce pokrytí je takové, že z jejího pohledu je formálně nabídka služeb pro ohrožené rodiny dostačující, avšak neformálně tomu tak není. Ve skutečnosti se vždy řeší problémy rodin až ve fázi akutního problému (např. bydlení, nezaměstnanost, dluhy), kdy je třeba okamžitého zásahu či řešení (75 % rodin sledováno OSPOD), přičemž podstatou by mělo být, více se zaměřovat na jádro problému dané rodiny. Mnohdy by to vedlo ke skutečnosti, že takovýchto situací by ubývalo, či již by se nemusely opakovat. Poukazuje na to, že SAS je sociální služba zaměřená na prevenci a mohla by tedy těmto rodinám pomáhat ještě před akutní fází problému. Konstatuje, že síť jako taková existuje, ale velmi důrazně dodává, že by bylo potřeba se zaměřit na zjištění, zda je takto nastavená síť přínosem a pomocí pro ohrožené rodiny.

8.2 Diskuze k druhé průzkumné otázce

Druhá průzkumná otázka se z jedné části zabývala vlivem síťování na multidisciplinární spolupráci. V dotazníkovém šetření bylo několik otázek, které se vázaly k této průzkumné otázce. První dotaz měl vést ke zjištění, jaké jsou nejčastější problémy sociálně ohrožených rodin, které vyhledávají sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Z odpovědí bylo patrné, že nejčastějšími problémy rodin, které tuto službu vyhledávají jsou dluhová problematika, výchova dětí, péče o děti a bydlení. Pro mou práci bylo důležité, abych zjistila, zda je možné předejít situaci, kdy je rodina již pod dohledem OSPOD. Na základě získaných odpovědí

usuzují, že např. když rodina nezvládá péči o dítě, tak může školský resort zakročit a navázat spolupráci se SAS nebo předat kontakt rodině.

Z výsledků je patrné, že subjekty jsou schopny vzájemně spolupracovat a mají nastavený systém sdílení informací. Výsledky ukazují na to, že největší podíl mělo síťování na spolupráci mezi neziskovými organizacemi a OSPOD. U jiných institucí, organizací a dalších subjektů změny nejsou tak viditelné.

Z rozhovoru s paní XY je patrné, že se opravdu zvýraznila efektivita spolupráce mezi SAS a OSPOD. Poté sdělila, že v době, kdy probíhalo síťování, měly školy velký zájem a snahu o zajištění spolupráce. Zdůrazňuje, že by byla potřeba, aby se i školy zúčastnily komunitního plánování. Poukazuje na to, že školský, zdravotnický a sociální resort vzájemně spolupracují jen v individuálních případech, což by do budoucna chtělo změnit. Ještě uvádí, že nabídla školám, že sociální pracovnice ze SAS mohou jednou týdně docházet do škol a věnovat se rodinám, které by potřebovaly s něčím pomoci. Žádná z oslovených škol tuto nabídku nevyužila.

Spolupráce je zmíněna i v diplomové práci, která byla inspirací pro tuto bakalářskou práci a uvádí stanoviska některých aktérů. Část z nich popisuje, že po každém vzájemném setkání jednotlivých aktérů byla spolupráce intenzivní, ale po čase komunikace mezi aktéry ustala. Další část aktérů si nové nastavení spolupráce pochvalují a zdůrazňují, že telefonická komunikace a konzultace ožila.

Z pohledu aktérů došlo síťováním k vyjasnění kompetencí a nastavení komunikačních kanálů v rámci multidisciplinární spolupráce. (Křenková, 2019)

Další část druhé průzkumné otázky se zabývala tím, jaká je informovanost v síti sociálních služeb Pardubického kraje. Z dotazníkových otázek vyplynulo, že zdrojů, odkud mohou rodiny či široká veřejnost čerpat informace o sociálních službách, je poměrně dost. Otázka je, jak hodně jsou informace dostupné a zda se to k veřejnosti opravdu dostává tak, jak by mělo. Více jak polovina respondentů uvedla, že díky síťování k nim přišlo mnoho zájemců o sociální službu ze školského, zdravotního či sociálního resortu.

Paní XY mi sdělila, že určitý nárůst ze strany škol určitě byl, ale že je zapotřebí informovat více učitele, kteří s dětmi jsou v každodenním kontaktu. Právě učitelé jsou osoby, které v případě podezření na nestandardní situaci dítěte a jeho rodiny mohou jít a oslovit nás předtím, než by oslovili OSPOD. Zároveň paní XY říká, že učitelé se těchto setkávání, která probíhala

v rámci síťování, vůbec neúčastnili a přítomni byli jen ředitelé školských zařízení. Z pohledu paní XY je to velká škoda a myslí si, že je zapotřebí informovat o možnostech, kam se učitelé mohou obracet v případě podezření na ohrožení vývoje dítěte. V současné praxi to vypadá tak, že cca po 3 letech, kdy se učitelům „něco nezdá“, začnou teprve řešit danou situaci a jako první možnost, ve většině těchto situací, vidí právě OSPOD.

Pokud si aktéry rozdělíme na dvě poloviny, tak jedna polovina odpověděla, že jim síťování nepřineslo žádné nové informace a druhá polovina konstatovala, že díky síťování získali přehled o dostupných službách. (Křenková, 2019)

Vzhledem k odpovědím usuzuji, že zdrojů odkud mohou ohrožené děti a rodiny, instituce, organizace a další subjekty čerpat informace o sociálně aktivizačních službách je mnoho, ale otázkou zůstává, zda jsou na běžných a dostupných místech (veřejně dostupná místa, školy, zdravotní instituce apod.) a také zda vůbec jsou informace poskytovány a zpracovány takovým způsobem, aby byly srozumitelné pro širokou veřejnost. Dále by stálo za zvážení, zda nerozšířit informovanost o např. sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi na řadové pracovníky (učitelé, zdravotní sestry aj.), kteří jsou s dětmi v úzkém a mnohdy každodenním kontaktu, avšak nemají mnohdy povědomí o poskytování takovýchto služeb. V současné době jsou informace poskytovány ve většině případů pouze vedoucím pracovníkům, kteří s rodinou či dětmi nejsou v blízkém kontaktu.

9 ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce je problematika sociálně ohrožených rodin v Pardubickém kraji. Bakalářská práce se zaměřuje na již proběhlé síťování, které bylo nástrojem transformace péče o ohrožené dítě. Teoretická část vymezuje pojem ohrožená rodina a komunitní plánování. Dále práce popisuje síť služeb pro rodiny s dětmi, metodu lokálního síťování, aktéry sítě, síťáře, principy lokálního síťování, cíle síťování, metody komunikace v rámci sítě a charakterizuje průběh síťování ve vybraných resortech. Část této práce také obsahuje doporučení pro rozvoj sítě směrem k lokálním městům a spektrum služeb (sociálních, zdravotnických a školských) pro ohrožené děti a rodiny.

Cílem průzkumu bylo formou dotazníkového šetření zmapovat pokrytí, funkčnost a přínos sítě sociálních služeb pro sociálně ohrožené rodiny v Pardubickém kraji. Průzkumná část se věnuje dvěma průzkumným otázkám, z nichž první je zaměřena na to, zda sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Pardubicích a Chrudimi mají dostatečné kapacity pro klienty, a jestli vůbec je nabídka služeb pro rodiny s dětmi dostatečná. Z odpovědí většiny respondentů vyplývá, že sociálních služeb pro ohrožené děti je dostatek a respondenti, kteří odpověděli, že dostatek služeb není provedli záznam do dotazníkového šetření s uvedením konkrétní chybějící služby.

Druhá průzkumná otázka je zaměřena na to, jaký vliv mělo síťování na multidisciplinární spolupráci, a jaká je vzájemná informovanost služeb v rámci sítě. Výsledky šetření ukázaly, že většina respondentů má nastavený a vyjasněný systém komunikace s institucemi, organizacemi a dalšími subjekty, avšak někteří z respondentů poukázali na určité nedostatky, dle kterých fungování sítě není zcela optimální.

Z průzkumu také vyplývá, že informace o službě, lze získat z mnoha zdrojů, ale je otázkou, jak jsou tyto zdroje dostupné institucím, organizacím a dalším subjektům.

Součástí této bakalářské práce je také rozhovor s paní ředitelkou sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Paní ředitelka v něm konstatovala, že je třeba se zejména zamyslet nad tím, zda poskytované služby jsou pro rodiny dlouhodobým přínosem, nebo zda nejde pouze o pomoc řešení problémů až v jejich akutní fázi. Tento rozhovor je uveden také v části této práce, která je věnována diskuzi. Z mého pohledu jde o názor odborníka, který by mohl do této problematiky vnést zásadní pokrok při řešení obtížných situací sociálně ohrožených rodin.

Tato bakalářská práce by mohla být přínosem pro studenty, kteří by se chtěli zaměřit na přínos sociálních služeb pro ohrožené děti a rodiny.

10 POUŽITÁ LITERATURA

BECHYŇOVÁ, Věra, KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. 2. Vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0031-4.

BLÁHOVÁ, Helena, Anita STANISLAVOVÁ, 2018. Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby (ORP Pardubice). In: *Právo na dětství* [online]. © 2013 MPSV [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

ČESKO, 1999. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 111, str. 7662–7681. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO, 2002. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 48, str. 2978–2991. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO, 2004. Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 190, str. 10262–10324. ISSN 1211–1244. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO, 2005. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 20, str. 490-502. ISSN 121–1244. Dostupná také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO, 2006. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 37, str. 1257-1244. ISSN 1211–1244. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

ČESKO, 2011. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 131, str. 4730–4801. ISSN 1211–1244. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>

KARAS, Matěj, 2019. Síťování služeb pro děti a jejich rodiny v Pardubickém kraji. In: *Právo na dětství* [online]. © 2013 MPSV [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/krajske-zpravy-ze-sitovani/>

KŘENKOVÁ, Monika. *Aktivita lokálního síťování a její přínos v lokalitě z pohledu aktérů sítě služeb pro ohrožené rodiny s dětmi*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií.

MAREK, Jaroslav, 2018. Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby (ORP Chrudim). In: *Právo na dětství* [online]. © 2013 MPSV [cit. 2020-03-02]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

MÁTISOVÁ, Lea. *Ohrožené dítě*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. *Manuál k případovým konferencím*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-038-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. *První střípky ze síťování aneb Pomoc ohroženým dětem a jejich rodinám z pohledu síťování*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-142-3.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. *Průvodce síťováním služeb pro děti a jejich rodiny*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 978-80-7421-179-9.

Pardubice: *Komunitní plán sociálních a souvisejících služeb města Pardubice na období 2017-2020* [online]. 2017 [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://www.pardubice.eu/urad/radnice/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/komunitni-plan-socialnich-a-souvisejicich-sluzeb-na-obdobi-2017-2020/?file=33383&page=4450103&do=download>

SOCIOTRENDY, 2015a. *Metodická příručka vytváření komplexního systému služeb pro rodiny a děti – metodika síťování*. In: Právo na dětství [online]. © 2015 MPSV [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Metodika-sitovani-sluzeb.pdf>

SOCIOTRENDY, 2015b. *Metodická příručka typologie situací a služeb pro rodiny s dětmi*. In: Právo na dětství [online]. © 2015 MPSV [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Typologie-sluzeb-pro-rodiny-s-detmi.pdf>

11 PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Dotazník</i>	62
-----------------------------------	----

Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Justýna Kapustová a jsem studentka Univerzity Pardubice, Fakulty zdravotnických studií, oboru Zdravotně-sociální pracovník. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Problematika sociálně ohrožených rodin v Pardubickém kraji“. Vyplnění tohoto dotazníku Vám zabere pár minut. V případě nejasností mě můžete kontaktovat na e-mail **st51825@student.upce.cz**.

Zkratky: OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

MŠ – mateřská škola

ZŠ – základní škola

1. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Sídlo pracoviště/sociální služby:

- a) Pardubice
- b) Chrudim

3. Napište název sociální služby, ve které pracujete:

4. Jakou zastáváte pracovní pozici v sociální službě?

- a) sociální pracovník
- b) pracovník v sociálních službách
- c) jiná

5. Je podle vás nabídka služeb pro sociálně ohrožené rodiny na území města, kde působí sociální služba, ve které pracujete, dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud ne, tak napište, která sociální služba podle vás chybí a proč:

6. Z jakých zdrojů mohou sociálně ohrožené rodiny získávat informace o této sociální službě? (možnost více odpovědí)

- a) informační letáky
- b) internet
- c) sociální resort (OSPOD)
- d) školský resort (MŠ, ZŠ)
- e) zdravotnický resort (pediatři)
- f) jiné, uveďte:

7. Jakou formou je tato sociální služba poskytována?

- a) ambulantní
- b) terénní
- c) ambulantní i terénní

8. Vnímáte, že díky síťování přichází více zájemců o sociální službu ze školského, zdravotního nebo sociálního resortu?

- a) ano
- b) ne

c) nevím

Pokud jste odpověděli ano, kdo má větší zastoupení?

9. Má sociální služba, kterou poskytujete, dostatečnou kapacitu pro klienty?

a) Ano, přijímáme klienty ihned

b) Ne, máme čekací listinu

Pokud jste odpověděli, že ne, jak dlouho čekají zájemci na přijetí do sociální služby?

10. Jaké jsou tři nejčastější problémy sociálně ohrožených rodin, které tuto sociální službu vyhledávají?

1.

2.

3.

11. Uskutečňuje tato sociální služba nějaká preventivní opatření?

a) ano

b) ne

Pokud jste odpověděli ano, tak napište jaká:

12. Máte nastavený a vyjasněný systém sdílení informací se školským, sociálním nebo zdravotním resortem?

a) ano

b) ne

c) nevím

Pokud jste odpověděli ano, napište jaký:

13. Setkáváte se pravidelně s jinými institucemi, organizacemi a dalšími subjekty, které pomáhají sociálně ohroženým rodinám?

a) ano

b) ne

Pokud jste odpověděli ano, napište, jak často:

14. Jak podle vás síťování sociálních služeb ovlivňuje multidisciplinární spolupráci?

a) Je nastavena vzájemná spolupráce a kooperace odborníků všech odborných složek (bio-psycho-sociální)

b) Poskytované služby neplní funkci multidisciplinárního přístupu

c) Nemám názor

Pokud jste odpověděli ne, tak definujte konkrétní problémy/nedostatky:

15. Účastníte se případových konferencí v rámci poskytování sociální služby?

a) ano

b) ne

c) nevím

V případě, že jste odpověděli ano, tak popište průběh spolupráce s ostatními účastníky v rámci multidisciplinarity: